

2967
JOANNIS HARDUINI,

J E S U I T Æ,

A D

C E N S U R A M

Scriptorum Veterum

PROLEGOMENA.

JUXTA AUTOGRAPHUM.

Fondo Santoro
C 55

LONDINI,

SUMPTIBUS P. VAILLANT.

MDCCCLXVI.

Lectori S.

QUALEM sententiam Joannes Har-
duinus de plerisque, ut perhibentur,
Veterum scriptis tulerit, jam dudum ex
operibus ejus innotuit. Ex quo Plinium
ediderat A. D. 1685, ejus auctoris admira-
tione adeo videtur percussus, ut cæteri fere
omnes præ illo sorderent: mox nihil anti-
quitatis sincerum crederet, nisi cujus ves-
tigia ibi non deprehenderet. Hac trutina
non solum priscorum sæculorum fidem li-
brat, verum etiam stylum et eloquentiam.
“Habebant, inquit, illi [impia cohors]
“idoneos artifices omni stylo. Latinitas
“tamen in omnibus a PLINIANA, aliaque
“simili vetere longe discrepans [a].”

IPSE fane quibus gradibus morbus iste
animi ingravesceret, in hoc libello narrat:
“Nos mense Augusto, anno 1690, cœpi-
“mus in Augustino et æqualibus fraudem
“subodorari; in omnibus mense Novem-

[a] Proleg. p. 15.

“bri suspicati sumus; totam deteximus
 “mense Maio, anno 1692, prolixis ex fin-
 “gulis scriptoribus Græcis Latinisque ex-
 “cerptis descriptis [b].”

CIRCA id igitur temporis, tanquam si in
 tertium usque cœlum jam raptus esset, caute
 et personatus nuntium inenarrabilem, cer-
 te haud credibilem, profert: “Afferam,”
 inquit, “hoc loco non inanis quidem sem-
 “per conjectoris, sed nunc tamen plus
 “justo fortassis suspiciosi, ingenioque ni-
 “mum indulgentis hominis conjecturam.
 “Accipiet quisque ut volet. Deprehendit
 “ille, ut quidem mussitabat nuper nobis-
 “cum, cœtum certorum hominum ante
 “sæcula nescio quot exstitisse, qui historiæ
 “veteris concinnandæ partes suscepissent,
 “qualem nunc habemus, cum nulla tum
 “exstaret: sibi probe notam illorum æta-
 “tem atque officinam esse; inque eam
 “rem istis subsidio fuisse, TULLIUM, Pli-

[b] Proleg. p. 15.

“nium,

“nium, Maronis Georgica, Flacci Sermo-
 “nes et Epistolas: nam hæc ille sola censet,
 “quod vereor ut cuiquam suadeat, ex omni
 “Latina antiquitate sincera esse monu-
 “menta, præter inscriptiones admodum
 “paucas [c].” Pullulasse denique ait hanc
 largam fictionum segetem seculo quarto-
 decimo [d].

NOVUM istud dogma ut non erat senec-
 tæ suspiciosæ delirium, sed maturæ ætatis
 fœtus, ad annum quinquagesimum nondum
 provectæ; ita quosdam ex Loyolitarum
 gente id monstri aluisse, erant qui multis
 argumentis probare niterentur. Post-
 quam enim per annos quosdam fusque de-
 que spargeretur, Dominus La Croze pub-
 lica testatus est autorem summo honore a
 fratribus habitum; adeo famæ ejus et suæ
 securis, ut novæ editioni conciliorum procu-

[c] Chronologiæ ex Nummis Antiquis restitutæ Prolusio de
 nummis Herodiadum, in notis, sub ann. LI. Permissio datur
 1692.

[d] Proleg. p. 14. 16. 18. &c.

randæ eum præficerent: totius familiæ cordi
esse veteribus monumentis pretium deterere,
et quæ pro certis essent habita, incerta red-
dere: eo forsan consilio Germon Jesuitam
Mabillonii Benedictini librum de re diplo-
matica, maxima laude ab omnibus receptum,
oppugnasse; quem P. Coustant itidem Be-
nedictinus propugnavit; idemque certamen
noster mox redintegrat, p. 73. Tantus est or-
dinum inter suos fraternus amor! Hæc si se-
cum reputasset Middletonus nostras [e], vix,
credo, tam fidenter contra Chapmannum
sponderet Harduini commenta non esse nisi
unius Jesuitæ veteris somnia, ab omnibus
ludibrio habita, et habenda.

UT ut illud sit, exprobratio isthæc a
Domino La Croze profecta A. D. 1707,
hoc effecit, ut eo ipse anno Harduinus opi-
niones, quas Superiorum permissu in lu-
cem ediderat, eorundem jussu retractarit.
Dissimulasse vero, non mutasse sententiam,
ex hoc opere posthumo abunde patet; ubi,

[e] An Introductory Discourse to a Larger Work, P. S.

ut antea, bis triplicem solummodo veterum
scriptorum turbam in vasto temporis gur-
gite supereffe docet. “ Servavit antiquitas
“ duntaxat e Latinis PLAUTUM, Plinium,
“ Virgilii Eclogas novem cum Georgicis;
“ Horatii Satyras et Epistolas: e Græcis
“ Homeri Iliada et Odysseam, et Herodoti
“ libros novem [f].”

CERNIS, lector, indiculum hunc expur-
gatorium a priori aliquantum discrepare.
Latinorum scriptorum convenit numerus,
unica vero commutata persona; qua in re
doleres viri inconstantiam et humanitus
aliquid patientis, nisi dolus malus et artes
inhonestæ elucerent, quæ bilem moveant
magis quam veniam efflagitent. Inter varia
nova tentamina, Plinio suo, famæ, scilicet,
et nomini ejus consulens, patriam abju-
dicarat; cum enim ille annos NOSTRÆ
urbis sæpius memorans Romam intelligat,
Romanus, inquit [g], erat, non Veronensis.

[f] Proleg. p. 196. [g] Chronol. V. T. sub anno U. C. 608.

Huic La Croze Ciceronis istud objicit :
 “ Ego mehercule et illi et omnibus munici-
 “ pibus duas esse cenſeo patrias ; unam na-
 “ turæ, alteram civitatis : ut ille Cato, cum
 “ eſſet Tuſculi natus, in Populi Romani
 “ civitatem ſuſceptus eſt [b]. Rurſum,
 Juliam gentem a Venere, indeque ab Ænea,
 profluxiſſe negarat [i]. Cui La Croze re-
 gerit [k], C. Julium Cæſarem diſerte Venere
 prognatum dici apud Cic. Ep. ad Fam.
 l. viii. 15. Quid ad hæc Harduinus? — Ex
 judicio ſextumvirali Ciceronem ſubmovet,
 et, ut vices ejus præſtet, Plautum clam ſub-
 jicit, ne poſthac tam luculento ſuffragio
 obruatur.

QUANQUAM vero profanos Scriptores
 primum convellit, id præcipue in animo vi-
 detur intendere, ut patres et verſiones ſacri
 codicis, præter Vulgatam Latinam, in exi-
 lium relegaret. Nil mirum igitur, ſi cum

[b] Cic. de Legg. l. ii. init. La Croze, Vindiciæ Veterum
 Scriptorum, contra Harduinum, Roterod. 1708, p. 149.

[i] Chron. V. T. ſub A. D. 14.

[k] Vind. Vet.

ratione

ratione et religione inſaniens conſilium pri-
 mum nunquam abjecerit. Bellum ſacrum
 indicit, et pergit monumenta vetera dejec-
 tum ut templum imperiumque Romæ ſuper
 traditionis fundamentum ſtabiliat.

UT, inter *Opera Varia* Amſtel. 1733 edi-
 ta, in Virgilii Æneïda et Odas Horatii Cri-
 ticen contexuit, ita in his Prolegomenis
 palam facit ſe quosdam ex eccleſiaſticis
 ſcriptoribus figillatim ad examen revocaſſe :
 “ Auguſtinum, Bernardum, et Thomam
 “ confecimus, concilia quoque pleraque ;
 “ cætera ſimiliter peracturi, et alia ſcripta,
 “ dum erit vita ſuperſtes [l].”

PARTI cuidam hujus incepti iſta Prole-
 gomena exarata videntur, ut diſcimus ex ad-
 ditamento ultimo mox ſubſecuturo. Illud
 quidem in naufragio fortunarum ſuarum,
 quod tota familia Jeſuitica nuper fecit,
 periit, aut nescio qua terrarum parte latet.
 Hoc vero fragmentum, quaſi ex undis erep-

[l] Proleg. p. 10.

tum et in manus P. VAILLANT bibliopoditum, noluit ille orbi literario invidere. Paradoxa enim per se cum novitate sua delectant, tum longe magis Harduini artificio exornata, qui tam belle novit dare obscuris nitorem, lucidis umbram, fictis probabilitatem, omnibus denique speciem, prout velit, et gratiam. Istud, igitur, quicquid est, fideliter imprimendum curavit; autographumque ipsum in Museo Britannico reponendum, tanquam votivam tabulam, posteritati consecravit.

PAUCULA hæc, quæ raptim prælibavi, erudito colloquio, quo vir reverendus CÆSAR DE MISSY me honestavit, accepta debent referri. Si quid imprudenter dictum sit, meæ tribuendum est inscitiae; si quid quod non displiceat, ejus laudi; qui mox, ut spero, plura super hac re publica luce dignabitur.

P. S.

P. S. CUM in MSto loci sint nonnulli lineola obducti, indicante eos esse omit- tendos; alii qui corrigentis manus aliquantum postulare viderentur, quos tamen sponte nostra religio erat immutare; utrosque singulos hic subjunximus, ut si lector aliquando tanti viri curas secundas desideret, habeat saltem primas.

P. 3. l. 8. salva,] *Additum*, quam sacrosancta dico Romana ecclesia, cæterarum omnium mater et magistra.

P. 10. l. 1—6. Si de nostra igitur Censura in Augustinum — sed si de ea Censura judicium ferre velit sancta sedes apostolica —] *Forſan legendum*, si, inquam, de ea Censura etc.

P. 17. l. 10. realitatem ipsam formalem,] *Additum*, universalem, ac necessariam universi, unitatem etc.

Ib. l. 13. condidere metaphysicum] *Additum*, in qua nullum veri Numinis vestigium sit: aggressi etc.

Ib. l. 18. nullum habent.] *Additum*, Ethnicismus ipse est aperte, quem docent hodieque istis ducibus, maxime vero Augustino

gustino præeunte, ut jactant, Ambrosius Victor, Thomassinus, aliique : et nemo obfistit, aut hincit. Non Catholici, ex incertitia malitiæ latentis, aut ejusdem indagandæ negligentia : non Janseniani aut Calviniani, ob concordiam aut consensionem. Nam quis ethnicus, non Naturam agnoscat Deam, aut Realitatem universalem Veritatemque entium, Naturalesque Veritates, aut supremam quæ his inest Veritatem, ut Janseniani Augustino duce ; cujus opera propterea studiose Gallica faciunt ex Latinis ! De sensu Augustini, vel Pseudo-Augustini potius, (de hoc enim unice loquimur) ; de sensu illius, inquam, circa Veritatem entium, in moralibus ac physicis, quæ Deus fit ; et extra quam negat alium Deum esse ; Catholicus ego Dei beneficio, et hæretici, præsertim Janseniani ; idem sentimus : et non est verum ? Fuere isti etc.

P. 60. l. 5. Christianum.] *Additum,*

Illustrissimus ecclesiæ Vapincensis episcopus, in Mandato quod edidit, die iv. Martii, 1711. perquam apte et Catholice, dixit, inter alia : *Mais il est important, que nostre clergé soit informé : 1°. Que l'autorité de S. Augustin et son sentiment sur la Grace efficace, ont esté les grands prétextes, dont Luther et Calvin se sont servis pour introduire leurs*

leurs erreurs, et pour eluder les décisions de l'Eglise. 2. Que les sentiments de S. Augustin sur les matieres de la grace ne fixent nostre creance, qu'à l'égard des points décidés par les Papes et par l'Eglise. 3. Que la maniere d'expliquer l'efficacité de la grace, n'est point un des articles, sur lesquels on soit obligé de suivre le sentiment de S. Augustin. 4. Qu'on ne convient pas mesme dans les écoles, quel est sur cela le sentiment de ce saint Docteur. 5. Qu'on y convient aussi peu qui des Theologiens appellent Thomistes, ou de leurs adversaires, a mieux pris le sens de S. Thomas. — Quam etc.

P. 61. l. ult. decretum.] *Additum,*

Non male Du Pin censuit in libro a se inscripto, *Traité de la Doctrine Chrét.* lib. i. cap. 12. pag. 285. *Ainsi l'autorité d'un seul Pere, ou mesme de plusieurs, n'est point une preuve infallible de la verité d'un dogme. Il n'y auroit qu'une seule occasion, où l'on POURROIT soutenir, qu'on seroit obligé de se rendre au sentiment d'un Auteur ; sçavoir en cas que l'Eglise eust approuvé sa Doctrine, et l'eust receue comme estant de Tradition Apostolique. Mais il ne suffiroit pas pour cela qu'elle donnast des LOUANGES à un Auteur, ou qu'elle approuvast EN GENERAL ses écrits et sa doctrine : Il faudroit qu'elle marquast en particulier qu'elle est cette Doctrine qu'elle approuve.*

approuve. . . . L'approbation GENERALE de la Doctrine d'un Auteur n'emporte pas une approbation particuliere de chaque article. Temere igitur scripsit Arnaldus alicubi: *Après la decision de l'Eglise on ne peut croire aujourd'hui sans heresie. . . qu'il peut y avoir des erreurs dans les livres de S. Augustin:* scilicet post epistolas (ut credi vult) Celestini et Hormisdæ. Temere et sensu ad hæresim inclinante Janseniani docuere, quod Alexander VIII damnavit, prop. xxx. *Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolute potest tenere et docere, non respiciendo ad ullam Pontificis bullam.* Cautius locutus Archiepiscopus Cameracensis, in Litteris per modum Dialogi scriptis contra Jansenianos, Præfat. xxxiii. *Le texte de S. Augustin n'a aucune autorité que celle que l'Eglise lui donne: et DANS LE SEUL SENS QUE L'EGLISE JUGE A PROPOS DE LUI DONNER.*

P. 168. l. 14—20. aïo duntaxat, ne magis illam integre descriptam fuisse — aut magis scitu necessaria sit —] *Legendum forsân, nec magis scitu necessariam fuisse, vel esse, quam illa etc.*

P. 182. § XV. initio, *Additum,*

Nulline ergo libri ante seculum decimum quartum? Immo multi: nam scribendi

bendi libros nullus est finis: sed quales habemus nunc innumeros, quos solæ majores Bibliothecæ servant, neque omnes quidem, sed paucæ: quos etiam nemo servare vellet aut posset, nisi Typographiæ beneficio et facile parabiles fuissent, et haud spissi voluminis: quales denique spernunt Bibliothecæ insigniores, ac jubent exulare, ut Regia, Colbertina, et similes. — Qui fit etc.

P. 195. l. 18. S. Benedicti.] *Additum,* Ubicumque fuere Monachi harum fraudum architecti, (quibus se alii multi haud dubie sæculares adjunxere); ii sunt quos Acœmetas eadem appellavit antiquitas; finxitque ob jugem etiam noctu psalmodiam sic esse appellatos; ex Græco verbo ἀνοήμονες, quasi insomnes: non ob psalmodiam certe, quæ pia quæsitæ postea est et quæ monachos deceret origo vocis: sed potius ob irrequietum laboris studium: quamvis ob priorem significationem alii Luxoviensibus monachis hunc titulum adscribunt; alii cum Mabilonio, in præf. sæculi iv. parte 2. San-Dionysianis, ut ex Fredegario colligunt, cap. 79. At reipsa non alia de causâ (ut id obiter dicatur) selecta vox ea Græca est ab improbo cœtu, ut aliæ innumeræ, quam et ad vetustatis opinionem conciliandam; vetera enim credimus, quæ sunt ætati nostræ inusitata; et

et quoniam ex Hebræo derivata Judæum significat, הֶקֶם-חַת: vel הֶקֶם-חַת; posito verbo in benoni: Qui inimicos conterit. Hæc origo certe facit, ut et *Achinitenses* Liberatus appellet, Nicolaus 1. epist. x. *Acymitenses*: *Monasterii Aquimiti* dixerit Gelasius in libro adversus Nestorium et Eutychen. *Acæmitense monasterium* in fine codicis Concilii Chalced. in fine autem actionis D. *Acæmetensium codex* vocetur.

P. 192. l. 17. *Delend.* sæculo consequente

P. 204. l. 6. sæculi.] *Additum*, *Bertcaudus*, fictum nomen est ex בֶּרְתַּרְדַּי כָּהֵן עֲדָה: ut Christum significet, Qui cum irascetur, dolentes removebit; dicens utique, *Discedite a me, maledicti.* — Exemplum etc.

P. 205. l. 8. sexcentos.] *Additum*, Simonius, in epistolis selectis, *Lettres choisies*, tome i. *lettre* pag. 218. *Je vous dirai seulement ici en general, que de tres habiles Critiques ont cru des manuscrits Grecs anciens de mille et douze cens ans; qui étoient cependant assez nouveaux.* — Hebraïci etc.

P. 208. l. 13. Lumbardus?] *Additum*, Ibidem pag. 531. recitatur prolixum ex eodem Martyrologio elogium Simonis episcopi Parisiensis, qui obiit anno 1304. Ibi recensentur ea quæ legavit Ecclesiæ Parisiensi: nullus

nullus est liber. — *De Manuscriptis Græcis.* — Post captam etc.

P. 209. l. 15. librorum.] *Additum*, Prolixius egimus de hoc argumento in Critica Pseudo-D. Thomæ. — Nullus etc.

P. 210. l. 16. omnes.] *Additum*, Sed plura vide de hoc argumento, in opere singulari quod scripsimus de Manuscriptis Græcis.

P. 211. l. ult. fervarent.] *Additum*, Mabillonius, De re Diplom. pag. 233. *Veritatem aut falsitatem (diplomatum) non auguror tantum ex materia, quæ antiquitatem majorem redolet: sed ex aliis simul characterismis, et maxime stylo. Non me fallit impostoris larva sub corticis specie, aut ementitæ scripturæ antiquitate, si cetera non concordent.* Materiam vocat corticem, vel pergamenum in quo scribitur. — § XVII. NULLA etc.

P. 234. l. 12. existimantur.] *Additum*, Peracta ea jam est, Deo adjuvante, feliciter descriptis Augustini, Bernardi, et Thomæ; ac plerorumque conciliorum: ceterorum autem affecta, absolvenda, cum Deus et vires dederit et ætatem. Fas esse etc.

P. 237. l. 5. censuræ nostræ, — operum] *Antea*, censuræ nostræ, tum jam peractæ de Augustini et Bernardi operibus illis, quæ vulgo genuina creduntur, et de Summa Thomæ

et quoniam ex Hebræo derivata Judæum significat, הַקָּסָהּ: vel הַקָּסָהּ; posito verbo in benoni: Qui inimicos conterit. Hæc origo certe facit, ut et *Achinitenses* Liberatus appellet, Nicolaus 1. epist. x. *Acymitenses*: *Monasterii Aquimiti* dixerit Gelasius in libro adversus Nestorium et Eutychen. *Acæmitense monasterium* in fine codicis Concilii Chalced. in fine autem actionis D. *Acæmetensium codex* vocetur.

P. 192. l. 17. *Delend.* sæculo consequente

P. 204. l. 6. sæculi.] *Additum*, Bertcaudus, fictum nomen est ex כְּחִרְתָּר כָּאָה עֵרָה: ut Christum significet, Qui cum irascetur, dolentes removebit; dicens utique, *Discedite a me, maledicti.* — Exemplum etc.

P. 205. l. 8. sexcentos.] *Additum*, Simonius, in epistolis selectis, *Lettres choisies*, tome i. lettre pag. 218. *Je vous dirai seulement ici en general, que de tres habiles Critiques ont cru des manuscrits Grecs anciens de mille et douze cens ans; qui étoient cependant assez nouveaux.* — Hebraïci etc.

P. 208. l. 13. Lumbardus?] *Additum*, Ibidem pag. 531. recitatur prolixum ex eodem Martyrologio elogium Simonis episcopi Parisiensis, qui obiit anno 1304. Ibi recensentur ea quæ legavit Ecclesiæ Parisiensi: nullus

nullus est liber. — *De Manuscriptis Græcis.* — Post captam etc.

P. 209. l. 15. librorum.] *Additum*, Prolixius egimus de hoc argumento in Critica Pseudo-D. Thomæ. — Nullus etc.

P. 210. l. 16. omnes.] *Additum*, Sed plura vide de hoc argumento, in opere singulari quod scripsimus de Manuscriptis Græcis.

P. 211. l. ult. fervarent.] *Additum*, Mabillonius, De re Diplom. pag. 233. *Veritatem aut falsitatem (diplomatum) non auguror tantum ex materia, quæ antiquitatem majorem redolet: sed ex aliis simul characterismis, et maxime stylo. Non me fallit impostoris larva sub corticis specie, aut ementitæ scripturæ antiquitate, si cetera non concordent.* Materiam vocat corticem, vel pergamenum in quo scribitur. — § XVII. NULLA etc.

P. 234. l. 12. existimantur.] *Additum*, Peracta ea jam est, Deo adjuvante, feliciter descriptis Augustini, Bernardi, et Thomæ; ac plerorumque conciliorum: ceterorum autem affecta, absolvenda, cum Deus et vires dederit et ætatem. Fas esse etc.

P. 237. l. 5. censuræ nostræ, — operum.] *Antea*, censuræ nostræ, tum jam peractæ de Augustini et Bernardi operibus illis, quæ vulgo genuina creduntur, et de Summa Thomæ

xviii ADDITAMENTA.

Thomæ Aquinatis, ut vocant: tum peragenda de ceteris, sed contractius; si Deus vitam et vires et mentem dederit. Liquido apparebit, ut spero, ex illa quidem censura operum etc.

Vir iste Corisopiti in Britannia Aremorica natus,
A. D. 1646; obiit Parisiis, Sept. 2, 1729; non
infeliciter a M. DE BOZE hoc epitaphio ad
vivum fere expressus:

In expectatione judicii

Hic jacet

Hominum paradoxotatos,

Natione Gallus, Religione Romanus,

Orbis literati portentum:

Venerandæ antiquitatis cultor et destructor.

Docte febricitans

Somnia et inaudita commenta vigilans edidit.

Scepticum pie egit

Credulitate puer, audacia juvenis, deliriis senex.

JOANNIS

JOANNIS HARDUINI,

JESUITÆ,

AD CENSURAM

SCRIPTORVM VETERVM

PROLEGOMENA.

I.

REM magni operis, sed et majoris invidiæ aggredimur, adspirante Deo, quoad vita ipso largiente suppetet, scripta quæ vetera existimantur omnia, libris exceptis, quos pro canonicis et sacris habet Ecclesia; et sex omnino profanis scriptoribus, Latinis quatuor, Græcis duobus, inter supposititia et a scelesto grege fabricata monumenta referre. Non aliis interim scriptoribus bellum indicimus hujusmodi, nisi summi Domini Dei, et Christi, et summi Pontificis, et Regiæ potestatis hostibus. Nobis certe licet esse tam rigidis in excutiendis ac repudiandis falsis monumentis, quæ sanctissimam nostram Religionem

B

gionem vel levissime convellunt, quam sunt rigidi iudices in foro ad excutienda ac respuenda monumenta, in quibus de hominum fortunis ac prædiis agitur, si qua in illis se offerat nota falsitatis. Atqui si vel una in aliquo instrumento notatio temporis vitiosa sit, in foro confestim magno animorum consensu, magnisque, sed iustis, clamoribus, rejicitur ac repudiatur instrumentum; quanto vehementius ac iustius vociferandum est, cum sacrosancta Religio petitur et labefactatur?

IPSA Religio pietasque Christiana postulat, ut se cum aliquo suo periculo minore a majore periculo liberemus. Minus periculum est, si factorum quorundam, quæ hæcenus obtinere fidem, falsitas agnoscatur; majus autem et vero longe maximum, si, factis istiusmodi salvis, ipsa fides paulatim convellatur et corruat.

HABEANTUR ergo, si forte sic eveniat, pro deliramentis, quæcumque hic proferimus;

mus; modo ne vera credantur placita, quæ in istis scriptis, quia impia vel hæretica sunt, reprehendimus: modo ab his caveat quisque et abhorreat, cetera parum curamus, etiam quæ de nobis hominum existimatio sit: dum sit fides de Deo vero, de Christo, de singulis sacrosanctæ fidei capitibus, integra et salva.

QUID enim refert, quod ante nos nemo id dixit, nullum dicti auctorem vel testem proferimus ex antiquis? An si quis nobis prævissset, id propterea verius foret; aut quia dudum ille obiit, dignior est fide? Non homini credatur, sed argumentis.

SI mihi tantum ingenii foret, quantum alicui ex istis veteribus; animumque cupido incesseret operis cudendi sub e mentito nomine scriptoris alicujus ex iis, quorum scripta creduntur deperdita: si illud in pergameno exararem, quod post annos aliquot referret sexcentos vel octingentos annos, atramento ad id apto adhibito: si

quædam

quædam ex scriptis veteribus in illud opus excerpta transferrem, quæ sincera vulgo creduntur, ad conciliandam ei fidem et opinionem vetustatis: an non fas esset unicuique tentare, num posset fraudem impietatemque, si qua lateret, indagare ac detegere? Atqui quod ei de mea ista lucubratione liceret impune certe; idem in universa scripta, quæ nondum talem sunt experta censuram, unicuique, Catholico in primis ac Theologo, licere omnino censendum est. Licuit Petavio, exempli gratia, quod nondum quisquam fecerat, opera quædam Athanasio abjudicare (nam hunc unum proferunt auctorem Benedictini, tomo ii. pag. 49. et alibi): Licuit iis, qui Augustino et Bernardo adscripta opera recensuerunt, dimidiam eorundem partem rescare ac repudiare: quod acute cernerent, non ejusdem omnia stili ac venæ esse: non licebit idem alteri, qui argumentis utatur nihilo minus indubitatis, et evidentioribus! Dictum omnibus ab Apostolo est; *Omnia probate; quod bonum est, tenete.*

QUÆRET

QUÆRET aliquis, qui fieri possit, ut *ἀθεότης* illa, quam in illis scriptis nos profitemur perspicue deprehendisse, Theologos Scholasticos illius ævi præterierit. At quæro vicissim, qui fieri possit, ut hac ipsa ætate qua et plures sunt, nec minus ingeniosi, hos ea tamen nequitia fugiat: cum libri multo nitidiores, ob artem typographicam, et lectu faciliores sint et intellectu. In causa ex parte illud haud dubie fuit, quod cum illi adversus hæreticos manus confererent, ea tantum doctrinæ capita perlegerent in his Patrum (ut credebantur) monumentis, de quibus capitibus disceptatio erat; ad fontem et caput ejusmodi dogmatum non pervenirent. Itaque in id unum incubuere omnes, ut omni ope in suas partes ea testimonia, quæ sibi opponebantur, pertraherent; de Eucharistia, exempli gratia, de pœnitentia, de gratiæ efficientia, similibusque capitibus controversis. Et in eo certamine se laborasse felicius quisque existimavit, quo ingeniosius. Quod si omnia pari diligentia

B 3

pensi-

penſitaſſent; ſi ad fontes digitum intendiſſent; ſi ab his Pſeudo-patribus perſpexiſſent atheiſmum induci; fraudem haud dubie totam agnoviſſent; ex atheiſmo ſcilicet nihil ſani, nihil niſi alieniſſimum a fide Catholica de Euchariftia, de efficientia gratiæ, de reliquis fidei noſtræ capitibus ſequi poſſe: deteſtandaque ſcripta eſſe, quæ magna tractarant reverentia, quod a Patribus proſecta crederentur.

Quis deinde miretur tot ſcripta impia a nemine fuiſſe olim impietatis accerſita, quo tempore jacebant fere abdita in forulis Bibliothecarum, vel inde quaſi furtim et clam et paulatim educebantur, et erant paucis admodum hominibus cognita: cum hac ætate noſtra ſcripta plurima paris impietatis, in manibus omnium poſita, non in Gallia modo, ſed et in Belgio, Germania, Anglia, et alibi, a nemine tamen eo nomine reprehendantur? Quis miretur priorum ſæculorum, a ſæculo nimirum decimo quarto, quo hæc condita ſcripta putamus,

4

ſtuporem

ſtuporem potius, quam noſtrorum? Quis miretur, de his ab Eccleſia nihil eſſe prolatum, cum delata a nemine ad tribunal Eccleſiæ fuerint? Neque enim Eccleſia, hoc eſt, ſummus Pontifex, aut concilium de libris ſolet ferre judicium, niſi de his alteruter judex interpelletur.

Non potuit, inquam, ante hoc tempus fraus tanta detegi. Nam neque quiſquam perſuaſum habere potuit, aut credibile reddere, falſa ac ſuppoſita eſſe monumenta omnia, quæ ſcripta creduntur ſæculis prioribus fere quindecim, niſi prius ea ſedulo et attente perlegiſſet. Nam totum impiæ catervæ ſyſtema, cujus ſibi partem ſuam quiſque ſumſiſſet, non potuit niſi omnibus ſinguliſque partibus diligenter expenſis agnoſci. Atqui non ante hoc tempus ſcripta fere omnia ex Bibliothecis eruta prodierunt. Latent quidem adhuc nonnulla, ſed pauca; quæque ejuſdem generis eſſe haud dubie, atque ea quæ exſtant, facile quivis opinabitur,

B 4

bitur, cui de eorum quæ habemus præmanibus falsitate constiterit.

NEQUE Catholici igitur in scriptis illis impietatem agnoscere facile potuerunt, neque hæretici patefacere a se deprehensam. Nam quos utrique ut Patres agnoscerent, neque Catholicis licuit eos omnino repudiare, sed variis interpretationibus in suam inflectere sententiam conati sunt, ne a Patribus desciscere filii dicerentur: neque hæreticis venire potuit in mentem ut eos abjicerent, quorum scripta intelligerent impiæ suæ pariter hypothesei patrocinari: cum præsertim ut ostenderent se non recens ortos ac novæ doctrinæ conditores, talium testimonium suffragio indigerent.

CERTE debent Catholici Antistites aut permittere ut mysterium iniquitatis a nobis, aliisve melioribus, detegatur, et patefiat in aperta luce: aut valde metuere, ne tandem ex adversa parte prodeat aliquis impius, qui quid ista Patrum (ut appellant) monumenta

contineant

contineant sceleratæ doctrinæ prodat ipse; inveniaturque deinde patrocinium apud homines, qui nec irritum volent esse laborem suum in illis editionibus concinnandis, nec famam sibi adhærescere pravæ impiæque doctrinæ sive non intellectæ, sive (quod pejus est) propugnata. Fiet brevi, ni Deus hoc malum avertat, totus orbis Christianus invitissime atheus.

AB aliquo certe e Societate nostra prope modum necesse est hanc malitiam detegi. Nulla enim alia fere familia est, cui non sit illudum, oblato libro aliquo insigni, qui nomen præferret viri in ea familia eximii: quem librum proinde, qua vi, qua arte, defendere illa decreverit. Habent Dominicani Thomam Aquinatem, Vincentium Bellocensem, Monetam, Reinerum, aliosque; Franciscani Bonaventuram, Alensem, Scotum; Carmelitæ Thomam Valdensen; alii denique alios; Benedictini integram legionem.

Si de nostra igitur Censura in Augustinum, Bernardum, et Thomam (nam hos tres, Deo adjuvante, confecimus; concilia quoque pleraque; cetera similiter peracturi, et alia scripta, dum erit vita superstes): sed si de ea Censura iudicium ferre velit aliquando sancta sedes Apostolica (quem ego diem videre peroptem): ne consultores admittat ex ulla Regulari familia, quæ ullum ex illis veteribus scriptis putet e suo gremio prodiisse, eaque proinde quocumque pretio velit esse salva. Adhibeat Theologos sæculares, aut ex illis ipsis familiis viros incorruptos et integros, qui unicum spectent Religionis bonum; hanc unam velint esse salvam, vel si cetera pereant omnia.

PERMISIT hætenus Dei providentia litigare inter se Theologos de Augustini, Thomæ, similiumque sententia: quoniam illi parum curæ est, quid super ejusmodi controversiis hi vel illi statuunt, dum salva et integra perseveret fides, quæ est omnibus necessaria

necessaria ad salutem. In hac fide neque Romanam Ecclesiam pati potest, nec Theologos Catholicos passus est Deus errare. Nullum interim ex illis operibus Sedes Apostolica velut ex cathedra, hoc est, instituto prius examine, auditisque ex utraque parte de illorum falsitate vel sinceritate litigantibus, est comprobatum. Satis est Romanæ Ecclesiæ sua fides, sua traditio; absque Augustini, alteriusve privati cujuscumque subsidio: cum ipsa a nemine, præterquam a Christo et sancto Spiritu sibi promisso auctoritatem habeat, et magisterii potestatem: doceri a nemine debeat, sed docere omnes, ut mater et magistra. Nec alia res tam valide probat auctoritatem Romanæ Ecclesiæ, et providentiam Dei in conservanda vera fide per sanctam sedem Apostolicam; quam quod tot magnis nominibus scriptorum insignium, tum Græcorum tum Latinorum, nec corrupta aliquando est, nec corrumpi se umquam sinet.

CUM

CUM ante annos triginta sex, nempe anno 1693, ac deinceps non semel, notissimam ac plane perspectam mihi esse profiterer veterum scriptorum *volētiar*, reclamarunt catholici quidam, viri boni, bona mente, sed tantum domestici: nec animadverterunt longe vehementius vociferatos esse Calvinianos in Hollandia Germanique; qui nimirum intelligerent, si sibi eriperetur Augustinus, si convinceretur *ad eos*, hanc illorum vocem notissimam, *Augustinus totus est noster*, hunc habituram sensum esse, Sceleratus et hostis veri numinis totus est noster. Nam re ipsa nihil nisi atheismum docet, sub vocibus Christianis, qui Augustini nomen assumpsit, ac præfert.

AT tūne sapientior, inquiet aliquis, quam tot ingeniosi viri, qui scripta veterum legerunt, neque ea impia esse animadverterunt? Hic unius ex ipso illo improbo grege verbis respondebimus: Lactantii nimirum, libro ii. cap. 8. *Oportet in ea re maxime, in qua vitæ ratio*

ratio versatur, sibi quemque consulere, suoque judicio ac propriis sensibus niti ad investigandam et perpendendam veritatem; quam credentem alienis erroribus decipi, tamquam ipsum rationis expertem. Dedit omnibus Deus pro virili portione sapientiam, ut et inaudita investigare possent, et audita perpendere: nec quia vos illi temporibus antecesserunt, sapientia quoque antecesserunt: quæ si omnibus æqualiter datur, occupari ab antecedentibus non potest. Quare cum sapere, id est, veritatem quærere, omnibus sit innatum; sapientiam sibi adimunt, qui sine ullo judicio inventa majorum probant, et ab aliis pecudum more ducuntur. Sed hoc eos fallit, quod majorum nomine posito non putant fieri posse, ut aut ipsi plus sapiant, quia minores vocantur; aut illi desipuerint, quia majores nominantur. Quid ergo impedit, quin ab ipsis sumamus exemplum; ut quomodo illi qui falsa invenerant, posteris tradiderunt; sic nos, qui verum invenimus, posteris meliora tradamus? Ad id audendum, nihil nos certe nisi studium

dium veri tuendi incendit, quod est in sacrosancta Religione una Catholica.

AT quorsum tot monumenta sollicitantur, quæ tot sæculorum bona fides recepit? Tantumne vero boni in eo errore est, aut tantumne mali timetur, si veritas patefcat; quantum malum est manibus omnium teri, atque in oculis libros haberi, qui ab inimica Catholicæ veritati cohorte scripti sint; neque alio scripti consilio, quam ut Deo penitus de mundo sublato subruant eadem opera fidei Christianæ placita universa? Qui libri infinitas atque interminabiles foveant ac fovebunt in Ecclesia lites, donec qui qualesque sint, agnoscantur? Horum si quis patefaciat luce meridiana clarius ortum ac natales intra annos retro quadringentos, hoc est, sæculo quartodecimo contigisse; hocine leve Reipublicæ Christianæ bonum putatur fore? Annon omni potius alteri commodo, si quod esse ullum posset, longe anteponendum?

CUR

CUR vero tamdiu distulit Deus hanc fraudem patefacere? Sicut exoriri eam passus est, ut de ea aliquando triumpharet; ita distulit eandem viris Catholicis commonstrare, donec essent, ut diximus, eruta e Bibliothecis omnia, vel pleraque saltem, eaque insigniora opera, et pulcre edita commode legi possent et intelligi, et ex ipsis adnotatis in margine scripturæ locis argui: id quod nostra tantum fere ætate contigit. Quanto sint enim adjumento hæc subsidia, norunt qui libros pervolvunt. Tanti esse ea nos arbitramur, ut prius quam ea præstarentur, detegi impiæ cohortis prava consilia non potuisse credamus. Non sine magna supremi numinis providentia factum interea est, ut Scholastici plurimi Patrum istorum lectionem neglexerint. Traditioni enim uni eo firmitus adhæserunt, eandem constantius defenderunt. Nos mense Augusto anni 1690, cœpimus in Augustino et æqualibus fraudem subodorari; in omnibus mense Novembri suspicati sumus: totam

totam deteximus mense Maio anni 1692, prolixis ex singulis scriptoribus Græcis Latinisque descriptis excerptis: quo in labore pæne ad fastidium, sed interjecta persæpe summa ex vero detecto oblectatione, defudavimus.

DE fide Cyrilli, de fide Theodoreti, de fide Augustini, de fide Hieronymi, aliorumque, singularia sunt edita volumina, necdum finitæ lites. Quid si quis igitur harum litium auctores patefaciat ante annos circiter quadringentos in mundum ex inferis emeruisse, qui scripta impia sub sanctorum virorum aliisque nominibus procuderint pessimo consilio? Non huic homini grates habendæ, si rem evicerit perspicuis argumentis? Nam quis impiorum velit scriptorum patrociniū suscipere?

II.

II.

ΘΕΟΜΑΧΟΥΣ dicimus eos fuisse scriptores omnes, quorum opera circumferuntur usque ad natam saltem Typographiam; et post eam quoque inventam non pauca similiter prodiisse ex eodem grege, sub nominibus ementitis. Deum illi non habent, nisi naturam rerum ipsam: Alii Ens merum vocant, τὸ ὄν, Realitatem ipsam formalem, Unitatem, Veritatemque entium, et eorundem Manentiam in sua unitate ac veritate: Ens simplicissimum, absque ulla compositione metaphysica. Inde systema religionis ii condidere metaphysicum, aggressi videlicet de Trinitate, de Incarnatione, de Eucharistia et reliquis sacramentis, de gratia, de justificatione, de ceteris religionis capitibus differere, quatenus fieri potest ab iis qui Deum verum nullum habent.

FUERE isti in orbe Christiano primi hæresiarchæ, exorti sæculo decimo quarto,

et in propaganda sua impietate callidi, nimiumque felices. Quomodo vero suos in vulgus errores spargerent? An Traditionem pro se afferrent? Stabat a sæculis ipsis tredecim Dei veri et Christi cultus in gentibus. An scripta veterum? Nulla exstabant. Oportuit ergo confingere scripta, nec sub suis certe, sed sub alienis magnisque nominibus, et sic errorem propinare tum sui ævi, tum subsequantium sæculorum hominibus, præsertim vero eruditionis studium præ se ferentibus. Ab his igitur credi voluere, Deum non esse nisi Naturam, tum universi conditricem per necessarias immutabilesque leges motuum, tum rectricem mentium per lumen naturale, per Veritatis lucem, ut vocant. Et spem conceperunt ii fore, ut pro reverentia erga sanctos, probabile posteris videretur, quidquid sub eorum nominibus appareret: illud vero caput in primis, unde tota Religio subruitur; Deum esse sive τὸ πᾶν, sive τὸ πᾶντὸς necessariam rectitudinem, ex regulis Mechanicæ, Geometriæ, Prudentiæ, ac Veritatis; ut Christiani ii

cense-

censerentur qui Veritatis cultores et præcones essent.

RELIGIO Christiana religio veri Dei est. Debet igitur in omnibus suis placitis characteres præ se ferre religionis, quæ verum Deum colit: hoc est, in omnibus suis dogmatibus debet veri Dei ideam exhibere. Planius et apertius: Omnia dogmata, quæ Christiana religio tradit a Christo edocta, ejusmodi esse oportet, ut ex iis intelligas et colligas, existere Deum aliquem verum: non debent esse hujusmodi, qualia essent, si nullus esset Deus aliquis verus: si sola pro Deo Natura esset, vel lumen Rationis seu Veritatis naturale. Christum, exempli gratia, credimus in Eucharistia esse, panis destructa substantia: Deum verum inde intelligimus hujus miraculi effectorem: hoc Natura præstare certe non potest. Secta impia transmutationem hanc docet in mente credentium fieri pia cogitatione, quam vocant operationem Spiritus sancti: cur? Quia Deum non credit ullum esse. Sic sunt

C 2 placita

placita Religionis Christianæ omnia. Sunt duo omnino modi, quibus possunt singula explicari: alter Catholicus, qui est ejusmodi, ut verum esse aliquem Deum supponat: alter atheus, qui in scriptis libris usque ad natam Typographiam continetur; qui nempe dogmata singula nostræ fidei sic exponit, quale esse unumquodque posset, etiamsi Deus nullus verus esset. Est hoc principium vere admirabile, vere divinum, et ad omnia pertinet dogmata fidei. Eucharistia in libris scriptis, quos dicimus, nihil nisi convivium est, quo qui sunt ejusdem sententiæ homines, de sua conjunctione gratulantur, quam in pane ex multis granis confecto vident significari; et de spe sibi data resurrectionis similis ei quæ Christo obtigit. Id vero credi certe potest et peragi, etiamsi Deus nullus sit verus, sed ex Naturæ legibus consecutura resurrectio sit, sive (ut vocant) ἀποκατάστασις, hoc est, restitutio in statum priorem sive totius universi, sive sublunaris orbis. Si sacramenta ex opere operato justificant, et vox sacerdotis, sive bapti-

baptizantis, sive absolventis; necesse est Deum aliquem verum existere, qui dederit *potestatem talem hominibus*: At si resipiscencia sola et fides justificat; neque est aliud absolutio, quam restitutio in cœtum fidelium societatemque sanctorum, unde quis per peccatum exciderat; ab ipsa institui societate qualibet hæc potuit disciplina, absque Deo. Sic est in scriptis illis veteribus, et apud Calvinianos, Lutheranos, Jansenianosque, quibus illa præivere scripta, Religio tota externa et humana, tota hujusmodi, ut coli ab his Deum verum non possis intelligere. Catholici soli *pars Domini populus ejus, funiculus hereditatis ejus*, Deut. xxxii. 9. Ceteri Deum non norunt: quibus etiam dicturus est, *Non novi vos*.

Non sunt profecto in toto orbe Religionum formæ nisi omnino tres. Prima est, quæ vera sola est, et verum Deum colit. Ceteræ duæ falsæ, et eadem oppositæ illi veræ; altera per defectum, ἀθεότης, quæ Deum verum nullum colit; altera per excessum

cessum πολυθεΐα, quæ plures falsos colit, Ad Atheismum pertinent sectæ omnes Θεομάχοι proxime recensitæ, scriptis illis veteribus (ut creduntur) nixæ. Ad πολυθεΐαν idololatria, quæ est multiplex. Ad veram religionem soli pertinent Catholici, qui in veri Dei cultu, et perfectiore multo, successerunt Judæis.

JAM frustra igitur vel tenuiter quisquam subdubitet, an ex multis religionum formis, quæ verum Deum agnoscant et colant, aliqua melius quam Catholica verbum Dei intelligat, aut rectius de Deo sentiat, deque rebus a Deo revelatis. Nulla enim forma religionis verum Deum agnoscit et colit, præter Catholicam. Nulli igitur nisi Catholicæ societati, hoc est, Ecclesiæ, sua mysteria Deus revelat. *Qui annunciat verbum suum Jacob, justitias et judicia sua Israël. Non fecit taliter omni nationi, et judicia sua non manifestavit eis.*

Si

Si Deus est aliquis verus, ut est profecto, necessario credenda sunt omnia, quæ Catholica religio docet esse a Deo revelata; ut personæ in Deo tres, Christi corpus in altari; aut dici oportet, quod absurdum et blasphemum est, nihil Deo esse curæ, quid illa societas credat, quæ una sub cælo ipsum agnoscit et colit, ac toto corde invocat. Nam qui nunc illa mysteria negant, iidem etiam, veteres illos secuti, Deum esse verum negant; nempe eum quem Catholici agnoscunt, venerantur, diligunt, ac timent.

HÆC est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum, Joan. xvii. 3. Gemina cognitio, et Dei et Christi scilicet, ducit ad vitam. Dei quidem, ut solius veri Dei: ne Deus existimetur aut Realitas Veritasque five entium five æternarum veritatum, ut Pseudo-Augustino cum falso appellatis Patribus placet, aut Ens entium, quod eodem recidit, et ab atheis pro Deo esse inducendum

C 4

Christus

Christus profecto prævidebat: Christi vero, ut quem solum missurus erat Deus humano generi Legislatorem ac Redemptorem. Confessio Petri utrumque illud caput comprehendit, *Tu es Christus filius Dei vivi*, Matth. xvi. 16. Unde meruit a Christo audire; *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Quod si Ecclesia hac gemina confessione constat; portæ inferi apte etiam intelliguntur esse dæmonum conatus in atheismo inducendo, vel propagando, quo utrumque illud Christianæ fidei dogma impugnetur. Atque id nimium profecto comprobavit eventus.

FORMA religionis ab illo confcelerato grege inducta, et a Thomassino in primis clare explanata susceptaque, merus est gentilismus. *Deus, venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum*, quod est Ecclesia Christiana Catholica. Non sunt hac ætate longe quærendi pagani: inter paganos degimus: in ipsa
primaria

primaria Christianissimi imperii civitate sunt pagani plurimi, etiam sub habitu Christianorum sacerdotum ac religiosorum: veri Bonzii, Bramæ, Druidæ; si fides quidem eorum spectatur, ex scriptis hausta quæ Patrum nomina in fronte præferunt. Nam quis, sive Bonzius, sive Brama, sive Druida, non excerptis subscribat ex Pseudo-Augustino, quæ Jansenius, et quæ Ambrosius Victor collegit, de Dei natura non alia quærenda, extra Veritatem essentiarum omnium æternarumque veritatum? Qui magno conatu, ut isti, alique hoc sæculo multi, libris editis demonstrare existentiam Dei videri volunt, quia nihil non apte et vere est conditum, secundum necessarias leges motuum ac numerorum, et has volunt Deum esse et appellari; non pagani vere et athei sunt? non Deum verum ex mortalium animis ejiciunt?

ET Psaltes Regius, dum cecinit, *celi enarrant*, et Sapiens, cap. xiii. 3. 5. et Paulus, et alii in libris sacris, Deum esse probant

probant ex admirabilitate operum ejus: hoc est, distinctum opificem docent ab operibus ejus, distinctione reali quanta maxima potest cogitari; nec distinctione tantum, sed reali etiam separabilitate; siquidem et infinitis ante mundum sæculis existit, quem condidit; et eundem potest semper velle annihilare. Nemo illorum Deum esse probavit, ut falsi nominis Patres, argumento eo quod constant omnia Veritate qua sunt vera formaliter: vel ex eo quod Ratio quædam sit universalis, lux rationalium animorum. Novum illud Evangelium Pseudo-patrum est.

MAGNA Dei providentia factum est, ut quos Christus Dominus voluit esse primos Ecclesiæ suæ Doctores, fuerint plebei et de infima vulgi multitudine homines. Nam si Philosophos delegisset, similiaque summa ingenia, maxima nunc in Ecclesia tentatio foret, occasioque suspicandi, an non quod Dei nomine intelligi oportet, illud sit potius, quod Pseudo-patrum scriptis exponitur,

nitur, arripiturque avide ab his, et qui novi Philosophi et qui Janseniani sunt, Ens entium, et τὸ εὖ εἶναι; quam quod nos Catholici colimus.

Huic malo Deus occurrit. Moſen primo miserat, qui Deum verum doceret esse totius naturæ conditorem. Christum deinde misit, qui ut major certe propheta, majora de Deo doceret. Docuit Deum verum multa posse supra naturam, multo majora posse, quam in creatione fecit: ipsum etiam sublimiori modo subsistere, quam qui Judæis notus esset. Nihil certe Deus frustra facit. Necessè omnino fuit, ut et de tribus in Deo personis nos erudiret, et Eucharistiæ miraculum patraret ac credi juberet. Alioqui facile crederetur falso appellatis Patribus, novisque atheis, non alium esse Deum, quam quem ipsi credunt; siquidem nihil in mundo sit, quod non secundum leges motuum et mechanices factum esse appareat, quas immutabiles leges natura sequitur. At ternarium numerum personarum, realiter

realiter inter se distinctarum, ob geminam vitalem operationem intellectus et voluntatis, aptare Naturæ vel Enti entium, vel Motuum legibus, athei non possunt. Miraculum in reproductione perpetua et continua corporis Christi sub specie panis, destructa substantia priore, alium adstruit esse Deum oportere, præter Naturam rerum, Ens entium, et Veritatem sive Realitatem rerum formalem. Oportuit igitur utrumque istud proponi fidelibus, ut intelligerent, non illud ab atheis sibi Numen colendum proponi, quod ipsi colendum a Mose et Christo et Apostolis et majoribus suis didicissent. Nihil enim Natura aut Veritas aliud potest efficere, nisi quod potest mens humana concipere, aut ipsa potest alio modo subsistere, quam quo possumus intelligere. Ad retinendam igitur et conservandam fidem de Deo vero, Christianis oportuit majora de eo revelari, quam Judæis: præsertim prævidente Deo fore, quod reipsa contigit, ut Judæorum Rabbini ipsi multi in illum abriperentur atheismum, decepti libris Cabalisticis,

listicis, quos idem grex impius sæculo decimo quarto quintove confecit.

INNUMERA, ut ita dicam, scripta, sunt Patribus adtributa. Sed quanto sunt plura, tanto est mirabilius, nemini uni illorum vel semel excidisse, id quod, Deo revelante, credimus, esse Deum unum in tribus personis realiter inter se distinctis. Ὁμοῦσιον passim occinunt: quoniam Unitati certe vel Realitati entium consubstantialis est eorundem veritas; cujuscumque generis illa substantia sit, hoc est, metaphorica tantum. Distinctionem personarum realem non memini me vel semel legere in scriptis quæ Patribus vel aliis tribuuntur per annos amplius mille trecentos a Christo nato. Atqui erat illa distinctio realis personarum Christianis quotidie inculcanda; siquidem hæc fides Christianos discriminat a Judæis. Nam Sapientiam Dei ipsam esse Deo ὁμοῦσιον quis Judæus negat? Exortane sunt dogmata Catholica post annum Christi mccc? Quis ea excogitavit? quis proposuit? quis credi orbi

orbi universo iussit? Si hæreticos audimus, Theologi nostri Scholastici, superbi sunt, disputatores, altercationis amantes. Non potuere igitur illi ea cudere dogmata, quæ tenemus. Superbi enim et disputatores, iidem invidiæ et æmulationi obnoxii sunt. Si ternarium numerum personarum, vel hypostaticam Verbi unionem, vel transubstantiationem invenissent Franciscani, Dominicani Inquisitores reclamassent: vel Sorbonistæ, utrisque (ut fertur) infensi olim. Vetusior ergo quam Schola est forma religionis nostræ; Pseudo-patres antecedit, a quibus oppugnatur. Quis ergo filios Patribus peritiores fecit? an quintum de cælo delapsum Evangelium est? Quomodo factus est sæculo XIV. totus orbis ex atheo Christianus? Quomodo tunc sapere Ecclesia Christi cœpit?

III.

FECERE isti, id quod ex eadem impia caterva Theodoretus, libro I. hæret. fabul. cap. xix. fecisse Marcitas refert. *Adulterinorum falsique tituli librorum multitudinem conscripserunt, ut stultos terrerent.* Magnum opus magnum laborem desiderabat, cui ea factio non pepercit. Et vero habuit illa χαλκὴν ἑρῆς, φιλοπόνος, Adamantios. Innumera prope fingi monumenta oportuit, ut traditioni non scriptæ, Catholicæ scilicet, traditionem scriptam totidem annorum opponerent. Multa et infinita prope volumina sunt exarata: intelligebat enim cœtus improbus, quo plura essent, eo difficilius fraudem esse extricandam. Totidem Græca, quot Latina: alioqui quis non statim fraudem suspicaretur in Latino orbe factam? Et utriusque Ecclesiæ consensum ostendi præterea oportuit: sic rem effecerunt. Græciæ dederunt in primis Nazianzenum, Chrysostomum; Cappadociæ, Basilium, Nyssenum:

Nysseum: Orienti, Theodoretum, Eusebium: Ægypto, Clementem, Origenem, Athanasium, Cyrillum: Italiæ, Ambrosium, Leonem, Gregorium: Palæstinæ, ac Syriæ, Justinum, Cyrillum alterum, Damascenum: Cypro, Epiphanium: Africæ, Tertullianum, Cyprianum, Optatum, Augustinum, Fulgentium, &c. præter alios ubique innumeros.

FUIT illud consilium tot voluminibus, tot historiis, tot conciliis, tot scriptis omnis generis fulciendum, aut omnino suscipiendum non fuit, ac ne tentandum quidem. Itaque nemo multitudinem librorum vel molem miretur. Fuit ostendendum et pertractatus polemicos, et in homiliis ad populum, et in explanationibus scripturarum, et in epistolis, et in historiis variarum orbis Christiani gentium, non aliam, quam quæ ab ipsis traderetur, Religionis formam fuisse: et quas opiniones docerent, et quas afferrent interpretationes scripturarum, et solutiones oppositorum, non unius hominis,
vel

vel unius regionis aut ætatis, sed totius orbis sensa esse, omniumque ætatum.

OPORTUIT innumeros, si fieri posset, et magnæ molis libros ab istis cudi; ut multitudini testium nemo auderet obsistere: quod si quis auderet, statim censeretur velle omnem traditionem convellere. Nullum enim est ex iis voluminibus, quod, si sejunctim spectetur, non illico damnetur ut hæreticum, atheumve. At cum apparet ceteros omnes scriptores huic consentire, jam ipsi Catholici referunt pedem: ac non modo neminem audent rejicere, sed se cogi sentiunt ut omnes amplexentur.

FINGI oportuit Patres plurimos: nam si unus tantum, vel duo, aut viginti; vel si Latini tantum, statim fraus subluisset: similiter si Patres tantum, non etiam historici, tum sacri, tum profani. Fingi oportuit et adversarios: Manichæos, Arianos, Donatistas, &c.

D

OPORTUIT

OPORTUIT fingi tot quæstiones, tot decreta, tot canones, tot definitiones, tot precum formulas, tot historias, controversias, &c. ut quidquid oriri posset difficultatis in materia Religionis, sive ad dogmata perti-
nens, sive ad disciplinam, id jam antea definitum sancitumque videretur, secundum principia atheismi et religionis naturalis; ne posterius auderent aliter statuere, quam a suis maioribus legerent fuisse definitum. Itaque nihil non prævideri diligentissime oportuit: nulla non quæstio etiam scholastica de Trinitate, de Incarnatione, de sacramentis, anteoccupari; nulla de disciplina Ecclesiastica contentio prætermitti.

CONTINUANDA scripta fuerunt per omnes ætates et per unumquodque sæculum, ne ficta putarentur, crederenturque ibi hæsisse artifices, ubi totum exposuissent suum systema. Itaque secari illud in partes oportuit, et sua cuique sæculo pars tribuenda;

ut

ut per quosdam gradus ætatum tum fides et sensa fidelium circa mysteria, tum disciplina, crevisse paulatim crederetur, et ad illud pervenisse fastigium, in quo erat, cum ista cuderent.

NEBULONUM istorum intererat non cessare a labore, sed perstare in falsis tum superiorum tum suorum temporum monumentis fingendis, iisque mundum onerare atque obruere; nulla ut exstarent alia vel legerentur, si fieri posset, quam quæ suis essent placitis conspersa.

Non potuerunt tamen, nec ausi sunt, impostores isti suam impietatem ætati suæ saltem totam proponere, nisi verbo et colloquiis. Posteris magis deludendis ac fallendis operam impenderunt. Nam cum aperte ipsis Catholica traditio adversaretur, religio autem res traditionis sit; quomodo æquales prolatis statim tot falsis testimoniis perverterent? Itaque, ut diximus, fallendi magis posteros spes illis fuit.

APOCRYPHA etiam scripta fingi oportuit, ut neque ipsis defuisse Critice existimaretur; et tanto plus fidei aliis scriptis accederet, quanto in aliis notandis et abjudicandis æquiores viderentur vel severiores. Unde autem profecta finxere, aut ubi cusa apocrypha? Apud Romanos præsertim, ut Clementina, et Petri quæ dicuntur, et Hermas sive Pastor: ne credatur quod Romæ exaratur, vel a Romanis, tanta olim reverentia exceptum fuisse, quanta quod ab exteris; cui statim conciliata auctoritas omnium suffragio fuit. Non quod illa scripta apocrypha quiddam contineant ad dogmata pertinens, quod credi nolint; sed quod credi nolint ea idcirco pro veris habita fuisse, quod essent a Romanis profecta.

CONSULTO fecere etiam opera quædam quæ vellent ipsi haberi a multis pro supposititiis, a nasutioribus saltem; quibus ipsi suppeditaturi essent in aliis scriptis argumenta, quibus illa opera spuria censerentur.

Intererat

Intererat tamen illa cudi, quoniam placitura ea essent nihilominus aliquibus Ecclesiis vel regionibus. Itaque cusa ea sunt; sed ejusmodi, ut in his quoque ipsis virus doctrinæ impiæ, si non integrum, saltem ex parte infereretur. Tales sunt libri Dionysio Areopagitæ, quos sciebant a Græcis, ac forte etiam a Parisiensibus avidè excipiendos esse. Tales epistolæ Decretales summorum Pontificum, quas sperabant Romanis gratas et jucundas fore. Ita illi voto suo sperabant se fruituros, etiam illis operibus, quæ viri eruditiores pro adulterinis haberent, dum a minus prudentibus pro genuinis existimarentur. Potuit, inquam, sperare cohors impia, si non ante annos triginta fraus detegeretur, patronos sibi non defuturos, partim sui similes, atheos, impietati suæ suffragatores; partim viros simplices, ac minime malos, nec detegendarum fraudum peritos.

NUMERUS est maximus operum, quæ inter spuria nunc conjiciunt eruditi: cum tamen sub magnis Athanasii, Chrysostomi,

D 3

Ambrosii,

Ambrosii, Augustini, aliorumque nominibus prius apparuissent, eaque ab initio nomina præferant in codicibus manu exaratis. Nec mirum. Eadem enim istorum doctrina est, atque aliorum; idem ingenium sapiunt, eandem spirant factionem et officinam. Cur ergo ab Ambrosio, exempli gratia, vel Augustino non sunt laudata? Quoniam a socio quidem laboris sunt concinnata, ea spe fore ut sub tanto nomine apparerent: sed quæ postea visa sunt primario artifice minus digna magno nomine, sive quod ab illius placitis quibusdam parumper desciscere viderentur; vel quædam proferre audaciuscule, quæ primarius artifex dissimulanda sibi putaret.

INTERDUM e contrario, nec raro quidem, opus suum opifex ita partiebatur, ut duobus illud scriptoribus tribueret; posteriorem prioris post ejus obitum continuatorem fuisse fingeret: cum tamen similitudo stili eundem fuisse utriusque opificem arguat. Ita Robertus de Monte continuasse Sigbertum

bertum fingitur, alii alios bene multos. Coëgit istud Mabillonium comminisci, lib. de studiis Monast. pag. 301. discipulos magistrorum suorum stilum esse imitatos, ut Bernardi Clarævallisensis Nicolaum Clarævallensem. Ita multiplicatis nominibus augebatur numerus scriptorum falsorumque testium.

MULTA illi denique credi voluere opera esse deperdita: unde vix quisquam eorum est, qui non alicubi, scripta quædam a se fuisse mentiatur, quorum nihil existat. Sic Theodoretus in suis epistolis titulos librorum, ut ait, a se conscriptorum affert, alii alios prope innumeros.

ITA partiebantur inter se opus, ut duo, tresve, vel plures, scripta unius sæculi susciperent elucubranda. Et ut cum de simili argumento duo vel tres scriberent, unus aliquid de industria prætermitteret, quod ab altero adjiceretur. Exempli gratia, de Hæresibus scripsere Epiphanius, Theodoretus,

Augustinis, alii. Hæreses quasdam alter attingit, neglectas ab altero: de una aliqua locutus est apertius alter, alter obscurius.

NE mirarentur autem posteri, aut conspirationem suspicarentur et fraudem, cum viderent eadem omnia omnes Patres argumenta tractare, iisdem ratiociniis ac similitudinibus uti, adeo ut alter exscribere alterum sæpe videatur: fingi historias oportuit, quibus appareret sparsas orbe toto fuisse easdem hæreses, ubique propterea fuisse impugnandas. Arianos eam ob causam in Asia, in Ægypto, in Græcia, in Africa, in Galliis, in Hispaniis posuere; Manichæos ubique terrarum; Photinianos in Gallia; alibi alios.

DICET aliquis: Tantumne laboris potuere homines insumere, in tot libris condendis supposititiis: Quasi vero cum de re constet, dubitare de modo oporteat: aut non homines constet fuisse, qui hos libros scripsere: aut non etiam recentibus hæreticorum exemplis manifestum sit, plura
multo

multo et spissiora volumina exarare improbos, ut errorem tueantur, quam Catholicos, ut veritatem propugnent. Confer Lutheri, Calvini, Brentii, Magdeburgensium, Fratrum Polonorum, aliorumque vegrandia onera verius quam volumina. Intelliges nulli labori parcere impios, ut impietatem adstruant. Sed et tractabant illi eandem rem subinde multis modis. Eadem plane argumenta, exempli gratia, quæ sunt apud Cyrillum Alexandrinum in Commentariis in Joannem, eadem sunt omnino in Thesauro, eadem in dialogis septem; sola tantummodo forma paulisper immutata. Similiter Ambrosius facit, et ipse Augustinus. Sic facile fuit multa brevi et grandia cudere volumina.

Patrum Græcorum simul et Latinorum haud plura sunt opera, quam quot a Luthero vel a Calvino, cum suo grege, scripta sunt intra annos quinquaginta. Non tot certe opera sunt Augustini, quot sunt unius Tostati, quot sunt unius Alberti Magni. Et
Calvini

Calvini quidem, quanto in scribendi genere cultiora? Alberti Magni quanto in omni genere doctrinæ abundantiora? Si quæ sæpius iterat Augustinus expungas, ut semel dicantur, quartam saltem operum ipsius partem sustuleris. In Societate nostra vel septem scriptores, Salmeron, Vasquez, Suarez, Bellarminus, Cornelius a Lapide, Theophilus Raynaudus, Petavius, librorum numero ac mole Latinos quos appellant Patres superant. Fuere sæculo decimo sexto viri plurimi eruditione singulari in Italia, Bembi, Manutii, Politiani, alique. Hi si in unum aliquod consilium conspirassent; quot potuissent edere opera Græce, Latine, prosa, carmine, multo elegantiora et cultiora, quam sunt vel Augustini vel Ambrosii aliorumve nominibus? Nam e recentibus alii cum ipso Tullio, alii cum Virgilio in scribendo certant.

At plerique ex illis veteribus descriptores verius, ut eo verbo utar, quam scriptores sunt; præsertim dum edunt Commentarios in

in Scripturam. Alii alios exscribebant, ut Rufinus et Cyrillus Augustinum, Ambrosius nunc Philonem, nunc Basilium, nunc Hilarium in Psalmum cxviii. Justinus (qui tamen prior creditur) Theodoretum; Oecumenium Theophylactus; uterque Chrysostomum, &c. Non ut nostri Commentatores verum ac genuinum litteræ sensum quærebant, quod est interdum operosum; sed quas mens statim suggerebat allegorias, quamvis frigidas sæpissime et insulas, chartis mandabant; quas alii describerent: habent enim easdem fere universi: ita ut tædio sit incredibile easdem sæpius inter legendum offendere. Itaque fere corrente calamo hæc opera exarabant, præsertim vero conciones, ut interdum ipsi gloriantur, singulas una nocte. Vide Sidonium id de se profitentem. Eandem habuere Bibliothecam Clemens Alexandrinus, Eusebius Cæsariensis, Theodoretus, Justinus: nam eosdem auctores laudant, easdem fabulas confutant. Sic etiam alii.

IN istis deinde scriptoribus, qui posteriores credi ætate voluerunt, ii controversias planius explicant, et quæ priores non attigerunt, ipsi exponunt: sic nempe distributo scribendi pensò, ut aliquid posterioribus reservaretur, quo discernerentur a prioribus. Nam si illa excipias quæ tradunt explicatius, eadem plane describunt, quæ dixerunt priores. Itaque aliquid eos adjicere novi oportuit, ne inutiles haberentur. Repetere simul ea necesse fuit, quæ priores dixerunt: sic spissius erat volumen, levius et exilius alioqui futurum.

QUI factum est ut a sæculo septimo ad decimum quintum in Hispania vix reperiantur scriptores septem? Omnes scilicet exinde scriptores impius ille cœtus credi voluit Parisiis floruisse, aut docuisse, aut didicisse certe quæ scriberent; ut ad illorum defendenda scripta Parisiensem Academiam, quæ eodem tempore exoriebatur, animaret. Hinc plerique omnes Germani, Itali, Angli, Parisiis

Parisiis studuerunt, aut docuerunt: Alcuinus, Rabanus, Petrus Lombardus, Thomas Aquinas, Bonaventura, innumerabiles alii. Existimarunt artifices nequissimi, si Academiam Parisiensem haberent patronam, fore ut Gallia sequeretur universa; quæ pars potissima Christianitatis est. Ex Anglia, inquam, Italia, Germania, multi prodiiisse scriptores narrantur; sed qui Parisiis propterea feruntur studuisse, aut etiam docuisse.

QUI nono scripsisse sæculo credi voluerunt, et Beda etiam qui octavo, nihil aliud fere quam priora describunt. Exhaustis scilicet scribendi argumentis, ne tamen nihil scriberent, aut mendacia apparerent scripta priora, quibus a sæculo octavo vel nono adversaretur traditio; priora solummodo describunt fere vel augent; fictis circa priora illa novis controversiis. Sæculo XIII. et XIV. incredibile est quam sæpe quamque similia vel eadem potius de Spiritu sancto, de azymis, aliisque capitibus describantur, quibus dissident Græci a Latinis. Intererat

potissimum impiæ cohortis, non exstare alia de controversia circa processionem Spiritus sancti monumenta, quam quæ ipsi cuderent; ne aliud esset five Deus five Spiritus sanctus in illis disputationibus videretur, quam quod ipsi statuissent, qui Deum verum agnoscere nollent.

HABEBANT illi idoneos artifices omni stilo. Latinitas tamen in omnibus a Pliniana, aliaque simili vetere longe discrepans. Ea autem est in omnibus simillima, quæ eandem omnium refert ætatem, nisi præjudicata aliqua opinio id credi vetat. Alii nihilominus aliis accuratiores et magis politissimi. Omnes in scribendo audaces; similiter cadentia et similiter desinentia curiosius sectati, quam sermonis elegantiam ac nitorem. Plures dum cito scriberent; quam bene scriberent, parum curabant. Nulla cuiquam erat a Censoribus edendi operis sui mora.

Si

Si eadem omnes methodo scriberent, exempli gratia, methodo scholastica, non possent omnibus sæculis sufficere scriptores: statim esset exhausta dicendi materies. Propterea priorum sæculorum scriptores jussi sunt apologias scribere, epistolas, tractatus adversus hæreticos, et homilias. Medio ævo scribere jussi Commentarios, et Collectanea ex Patribus, hoc est, ex iis qui priores lucubrationes dedissent. Postremo condere jussi sunt Summas Theologicas et Commentarios in Summas. Quæ incerti Auctoris esse dicuntur, ea de industria carebant scriptoris nomine, ut consequente ævo alicui magni nominis viro tribuerentur; ex quo falsis impii cætus placitis auctoritas accederet.

D 8

IV.

IV.

SI sancta Sedes Apostolica consulatur quid sentiat de libris Augustini, Hieronymi, ceterorumque; respondebit sapientissime, opinor, nihil illud ad se pertinere: nihil sibi de his revelatum esse; an sint, inquam, necne eorum scriptorum, quorum nomina præferunt: id ad nullam spectare partem depositi sibi crediti: litigent de his ut voverint inter se eruditi; suarum esse partium interim hoc unum, ut quid tenendum in fide Catholica, quid servandum in moribus sit, juxta depositum sibi creditum, ubi præfertim de his duobus capitibus lis aliqua suboritur inter fideles, pro potestate sibi a Christo concessa definiat ac decidat.

SI dicerem habere me rationes et argumenta, quibus probem Evangelium Matthæi Matthæi non esse; nemo non me statim averfaretur et execraretur; nec vellet eas omnino audire rationes; sed penitus et statim aures occluderet, ratus se audire blasphemiam:

blasphemiam: ac jure quidem: quid ita? quoniam videlicet nemo Christianus non intelligit esse hoc adversari testimonio Ecclesiæ, ac proinde Spiritûs sancti, quod Evangelium Matthæi Matthæi esse pronunciavit. Ergo a contrario, cum paratus sit quilibet ad audiendas rationes, quas sum ei fortassis prolaturus; mihi que proinde fas sit proferre quas velim, ut suadeam nunc istud, nunc illud, Augustino, Basilio, vel alteri cuilibet adscriptum opus, ipsius non esse, argumento istud certissimo est, nullum adhuc exstare Ecclesiæ judicium, quod ullum Augustino, exempli gratia, opus asserat, ex his quæ Augustini nomine circumferuntur.

NUMQUAM examinavit Ecclesia scripta Petri vel Pauli, quoniam fuere illi totius Ecclesiæ magistri, et primi Christi discipuli: vel primi discipulorum ejus discipuli, ut Lucas et Marcus. Satis habuit nosse hæc scripta esse Petri vel Pauli, Lucæ vel Marci, ut ea, absque ullo examine, censeret esse expertia vel levissimi cujusque erroris. In
E hujus

hujus cognitione facti oportuit eam errare non posse: pervulgata illius notitia, ut necessaria ei fuit, sic debuit esse certissima. At non satis habet, credi dicive a quibusdam, qui se dicunt eruditos, esse aliquod scriptum cujusvis episcopi, Augustini, exempli causa, vel Chrysostomi, ut vel illud ei asserat, vel expers omnis erroris esse pronunciet. At antiquitas credidit hos Augustini libros, quos terimus, esse genuinos. Quasi vero non ea antiquitas errorum mater plenissima sit; nec potuerint ante annos quadringentos falsa scribi, legi, credi: nec denique ex ipsis Patrum istorum libris, quos genuinos esse antiquitas credidit, plurimos eisdem nostra ætas abjudicarit, eruditorum plaudente judicio.

QUAM dixi notitiam facti pervulgatam, circa scriptores librorum sacrorum, fuisse Ecclesiæ necessariam, nec ulli proinde errori obnoxiam; eadem et circa definitiones conciliorum genuinorum, cujusmodi est Tridentinum, et circa Constitutiones summo-
rum

rum Pontificum, quæ sunt sinceræ, Ecclesiæ similiter et necessaria, et, ut ipsa revelatio, certissima est et indubitata; aut certe vices præstat revelationis. Ejusmodi est notitia pervulgata, qua constat prolatam fuisse a Clemente XI. constitutionem *Unigenitus*. Ejusdem conditionis illa evidentia, cujus et illa qua constitit olim apud primos Christianos Matthæi evangelium Matthæi esse, Pauli epistolas esse Pauli, et sic de ceteris. Et ab illis primis Christianis edocti sunt posterius omnes, ut de tali facto, veluti de fidei fundamento, ne vel tenuissime quidem dubitarent. De scriptis quæ Patrum dicuntur, nihil omnino simile dici potest. Nemo me jure adigat ad credendum, toti Ecclesiæ notum fuisse umquam, vel ab ea propositum fidelibus ut certo crederent hoc vel illud opus Hieronymi esse, vel Augustini. Si libri manu scripti nomen Augustini alteriusve præferant, liber autem intus hæresim aut ipsum etiam atheismum contineat; esse illum viri sancti aut omnino Catholici factum non credam; ne si Angeli quidem de cælo

cujuslibet nomen præferat: potius credam esse dæmonis transfigurati in Angelum lucis. Si non sunt tales isti quos Patres vocant, retinendi ii sunt, et amplectendi: si sunt autem ejusmodi, abominandi sunt, et detestandi. Ostendat aliquis non esse eos tales: at mihi quidem cum Deo consilium est patefacere, omnes, nemine uno excepto, tales esse: et de tribus jam penitus rem confeci: affecta etiam est de ceteris omnibus.

NECESSE certe omnino est, vel omnia scripta quæ damnamus, supposititia esse, vel nullum. At non verum posterius profecto: prius ergo verissimum. Ita certe inter se isti falsarii convenerunt, tanta inter ipsos consensio sententiarum est, ut si vel unum e monumentis quæ confinxere subruas, necesse sit corruere universa: id quod egregie isti præsenferunt mirum visum iri, nec credibile posteris. At ista ipsa consensio fraudem ostendit. Neque enim similis occurrit in libris post typographiam inventam editis. Si unum ex his falsi arguas, non

non continuo necesse est corruere reliquos universos, eodem etiam anno aut in eadem civitate editos.

CERTISSIMUM alterum conspiracy atque consensus indicium est, quod et vix potest e Pseudo-patribus istis unus aliquis probe intelligi, nisi legantur et intelligantur omnes; adeo lucem sibi invicem præstant: et quod omnia hypotheseos impiæ placita in omnibus continentur. Frustra igitur mihi aliquem damnanti ob atheismum, exempli gratia, quem in demonstranda Dei existentia adstruat; opponat alium aliquem ex ipsorum numero similiter sentientem: hoc nihil aliud est, quam furem dicere furi similem: an continuo non fur uterque?

CENSURAM quidem gravem meretur, si quis dixerit sanctos Patres, sive universos, sive aliquos ex ipsis, Augustinum, Irenæum, simileque, vel atheismum docuisse, vel de aliquo fidei articulo secus ac nos sensitse. Damnari debet a Præsulibus, qui sic loquatur.

tur. Incredibile enim est Ecclesiam impendisse sanctorum cultum iis hominibus, quorum scripta tot ac tantis infecta erroribus, omnium manibus tererentur. Pro sanctis haberi meo quidem iudicio non potuere, nisi quorum esset fides æque perspecta, ac mores probati. At longe aliud est dicere; sancti Irenæi, exempli gratia, viri maxime Catholici, nomen mentitur opus hæreticum ac nefarium: hoc est enim dicere; Fuit ab initio Catholica fides in sanctis viris, qualis nunc est; sed aliam fuisse credi voluere impostores. Quod quidem si probari certis argumentis documentisque possit; quis istud e re fidei Catholicæ neget esse? Quis neget illud ipsiusmet Pseudo-Augustini dictum, libro XVIII. de Civit. Dei, cap. xxxviii. jure usurpari; *Hæc scripta castitas Canonis non recepit: non quod eorum hominum qui Deo placuerunt, reprobetur auctoritas; sed quod ista non creduntur ipsorum esse.* Satius multo certe et optabilius est, ut salva sit reverentia debita sanctis episcopis et Patribus, ostendere scripta impia

impia eorum esse adscripta nominibus; quam cum Melchiore Cano profiteri, Eliberitanos Patres, exempli causa, esse *impie locutos, canone xxxvi.* aut cum Launoïo affirmare, Augustinum esse Prædestinarianum: aut cum Ambrosio Catharino pronuntiare, *Opinionem assertam a Divo Augustino et a Divo Thoma esse crudelem, truculentam, et homines in desperationem impellere: neque auctoritatem horum Doctorum esse habendam in tali pretio, ut illa oppressi clausis oculis amplectamur manifestum* MENDACIUM.

SELEGIT cohors impia aliquando viros sanctos ex familiis religiosis, sub quorum nominibus scripta impia publicaret; quamvis essent illi sanctitate quidem, at non scientia celebres, dum vixere. Quamobrem fingi oportuit, fuisse illis eam scientiam, scribendique peritiam, quamvis essent ipsius Grammaticæ rudes infusam divinitus. Vide in Breviario Romano lectiones de S. Antonio,

nino, die 10 Maii, et de S. Laurentio Justiniano, die 5 Septembris. At neque istorum, nec Thomæ Aquinatis manu, vel littera quidem una usquam scripta exstat, de tot operibus eorum Philosophicis, Theologicisque.

Scio plus reliquis commovendos esse Protestantes omnes, qui ægre ferent eripi sibi sui erroris patronos, traditionemque in pergamenis tantummodo fundatam. Si Patribus, inquit, non creditur, quibus credetur? Non Patribus, inquam ego, sed Matri sanctæ Romanæ Ecclesiæ: quamquam et Patribus, quos quidem constiterit esse vere sanctos Patres: quales agnosco, ob potestatem in Ecclesiam tamquam in oves et filios, omnes summos Pontifices a Petro ad Benedictum XIII. Nam de singulis dicit omnis Christianitas Catholica, *Nostre Saint Pere*: Et est unusquisque eorum Pater Patrum, Pater Senatus Episcopalis, et PAPA, hoc est, Pastor Pastorum. Catholici non egent ullis scriptis vetustis:

vetustis: vel si periissent omnia, satis una illis est traditio non scripta perseverans, tum in sancta Ecclesia Romana, tum in universis orbis Ecclesiis, antequam hæreses oriantur. At hæreticis subinde exorientibus, ne novi recentisque videantur, opus est aliquot testibus, quos pro se stare ostendant, quos esse statuant veros Ecclesiæ fidei sua ætate testes, idoneos scripturæ sacrae interpretes, suisque nihilominus hæreticis commentis suffragantes. Itaque hæc sibi arma eripi ægre ferent.

AT absit ut Dei Ecclesia falsis testibus aut testimoniis egeat vel utatur. Potuit illa stare sine ulla etiam scriptura divina; et sic reipsa stetit ante scriptum a Luca Evangelium: sola nitebatur Apostolica traditione; sicuti nunc quoque stat sola Pastorum institutione, et communione cum Apostolica Sede in maximo numero plebis Christianæ. Quanto magis stare potest absque eorum scriptis qui Patres vocantur; quorum est tam improba mens, ut ab ipsis etiam

etiam eorum defensoribus Catholicis varie accipiatur ob dictorum perplexitatem? Cum proponitur Ecclesiæ vel Apostolicæ Sedi controversia aliqua de fide dirimenda; numquid libros consulere opus habet (eos intelligo, qui Patrum dicuntur): ut statuatur quid credendum sit? Nesciebat ergo ipsa prius quid crederet. Absit ut hoc quisquam sentiat vel dicat. Ignorat certe fidem suam, qui nescit an fidei suæ contrarium sit, quod ei proponitur. Ergo, sepositis libris istis et neglectis, potest ac debet Ecclesia et Sedes Apostolica controversias fidei definire: ac revera sic facit. Cur quæreret Ecclesia ad definiendam aliquam de fide controversiam quid senserit Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, et alii? An debet Ecclesia ab illis doceri? Nonne ab illa, si et Catholici et Doctores fuerunt, ipsi didicerunt? Oblitane est ipsa quid illos docuerit?

EHEU! quo sanctissima Religio recidit? Non jam quæritur, non jam Christiani fatagunt,

fatagunt, quid Christus docuerit, quid Petrus, quid Joannes, quid Paulus senserit: sed quomodo qui creditur Augustinus, Christi vel Petri, Joannis vel Pauli verba intellexerit. Quasi hanc esse oporteat credendi normam: aut inter natos mulierum non surrexerit major isto Augustino. Oportet enim majori eum luce fuisse illustratum a Deo, quam scriptores sacros omnes, quam Petrum, Paulum, et ceteros: quippe quos oporteat existimare locutos esse obscure aut minus accurate, nisi cum Augustino consentiant, qui est locutus apertius et uberius. Non placet Christus, non placet Paulus; non placent Pauli, non placent verba Christi, nisi interprete Augustino. Novus hic Paulus, novus hic Christus est. Non jam Evangelium consulitur, sed Augustinus cum affeculis. Ex quo illud consequuntur, qui id effecerunt; ut jam imperiti dubitent, num fides Ecclesiæ sit eadem hodie atque Augustini ævo: quoniam perspicue etiam ipsi intelligunt, nihil dici posse magis Ecclesiæ fidei contrarium et adversum, quam est in omnibus

omnibus omnino capitibus Pseudo-Augustinus. Et minus jam curant homines utrum sint Christiani, quam utrum sint et dicantur Augustiniani. At mi satis est esse Christianum.

QUAM valde optarem vel a sancta Sede Apostolica, vel a sacra Congregatione Inquisitionis, exire simile edictum hujusmodi! “ Quoniam lites infinitas et interminabiles excitant Theologi super dictis Veterum; quæ lites dum videntur excitatæ ad tuendam fidem, extinguunt in aliis fidem, in aliis caritatem; et quoniam de multorum ejusmodi scriptorum sinceritate vel *veritate* a multis non ineruditis disputatur: Prohibet sancta Sedes, ne deinceps vel in scholis, disputationibus ac Thesibus Theologicis, aut in Concionibus, vel libris scriptis aut editis citentur scripta illa, quæ Patrum vel Doctorum Ecclesiæ vulgo appellantur, donec de illis a sancta Sede Apostolica definiatur ac statuatur. Prohibet etiam, ne legantur,

“ præterquam

“ præterquam a Doctoribus, quibus ea legendi fecerint potestatem Episcopi; sed ab iisdem Doctoribus prius requisita per episcopos protestatione, se firmiter adhæsus sacre Editioni Bibliorum a Clemente VIII. Vulgatæ, Concilio Tridentino, Constitutionibus Sedis Apostolicæ adversus omnes hæreses et libros hæresifaventes, a Wiclefo usque ad libros proscriptos a Benedicto XIII. inclusive. Prohibet denique, ne in iisdem scholis, disputationibus, concionibus, libris, &c. citentur scriptores ulli recentes, qui quod affirmant, prædictorum scriptorum veterum auctoritate tueantur; aut alio in rebus ad Religionem pertinentibus testimonio utantur, quam aliquo e proxime memoratis; Vulgatis nimirum Bibliis, Concilio Tridentino, Traditione non scripta, et Constitutionibus summorum Pontificum modo indicatis.” Proh! quantam Ecclesiæ pacem afferret tam Catholicum tamque Apostolica dignum Sede decretum!

Si nihil de gratia efficaci per se, nihil de prædestinatione ante prævisa merita, ut in scholis utrumque intelligitur, Paulus in suis epistolis disputat aut loquitur, ut in nostra paraphrasi epistolarum ejus ostendimus; Augustinus qui aliud et aliter docuit, novum et aliud in mundum Evangelium invexit. At quid dicit Apostolus de his qui transferri se sinunt in aliud Evangelium? Neque vero *aliud* tantummodo istud Pseudo-Augustini, sed et contrarium Evangelium, et *καταγέλιον* est. Nos Evangelium unicum Jesu Christi agnoscimus, secundum quatuor Evangelistas, et epistolas sacras ac divinitus inspiratas, et secundum sensum sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Evangelium Pseudo-Augustini, similiumque, non agnoscimus. Singularem e contrario Dei providentiam prædicamus, qui non permiserit ullum adhuc Augustini librum nominatim ab Apostolica Sede probari vel commendari: nec ulla Concilia vetera, sive Romana, sive Gallicana,

Gallicana, sive Germanica, sive Hispana, sive extera.

PATRES novimus Episcopos omnes, qui in fide Catholica et communione cum sancta sede Apostolica defuncti sunt: præsertim vero quos ex eo ordine in sanctorum numerum Ecclesiæ retulit. Hi vere fuere Doctores Ecclesiæ; quoniam vel per se vel per alios docuerunt in Ecclesia sanam doctrinam. Quæ causa est quamobrem in Officio Confessorum Pontificum de omnibus sanctis Episcopis in R. VI. vere dicatur, *Omnis terra DOCTRINA EJUS repleta est*. Quid enim Patres ut Patres sunt, nisi Doctores Ecclesiæ? En Episcopi sancti a doctrina laudantur, qua terram omnem, hoc est, Ecclesiam, repleverunt. Nec quemquam certe ex eo ordine, aliove, in sanctorum catalogum Ecclesia refert, nisi quorum ut mores, sic etiam fidem probavit, ut diximus. At scripta Patrum quæ circumferuntur, scriptura est contra scripturam, impia contra sacram: quamobrem efficere iidem artifices,

artifices, ut in ipso etiam Romano Breviario plus legatur e Patribus, in Lectionibus nimirum, quam e scriptura sacra.

NULLA rei Christianæ perniciosior hæresis hætenus fuit, aut esse potest omnino, quam quæ nunc viget, nec plus duratura, nisi mature tanto malo avertendo prospiciatur. Contendet illa hæresis se nihil de Deo, de Christo, de sacramentis tradere, quam quod vetustis Patrum (ut appellant) libris, atque etiam Missalibus, Breviariis, aliisque libris Ecclesiasticis, continetur. Contra tantum malum doceri mature oportet, potuisse Ecclesiæ antistites aliosve decipi, cum tales libros, sic interpolatos, susceperere velut orthodoxis non nocituros; Ecclesiam interim, quantum ad sensa de fide, nec deceptam esse, nec decipi potuisse, nec posse. Cujus rei argumento evidentissimo est, quod aliter longe credit, quam verba sonant talium librorum, et longe a sensu intento ab auctoribus; exceptis iis quæ sunt excerpta e libris

libris sacris editionis Vulgatæ, et sacramentorum formis.

Nocuit hætenus incredibiliter rei Christianæ eruditio, et quæ vulgo appellatur scientia. Nunc incredibiliter nocet eidem ignorantia fraudis adversus ipsam dudum instructæ ab atheis. Ergo nunc tempus est, ut rei Christianæ promovendæ ac tutandæ profit vera scientia; cujus pars potissima sit patefactio fraudis, quam excogitavere ad labefactandam religionem falsi nominis eruditi; ejusdemque fraudis diligens et accurata confutatio.

V.

AIUNT Judæorum Rabbinos dicere solitos de Eſdræ temporibus; Huc uſque Prophetæ fuerunt: deinceps ſequuntur Sapientes. Qui Patrum ſcripta finxere, ſimile aliquid credi voluere in Eccleſia accidiſſe: Uſque ad Bernardum Patres, inquit: ſequuntur deinde Scholaſtici uſque ad Thomam: poſt illum omnes infantes. Id vero argumento evidenti eſt, multo poſt Bernardi tempora, cœpiſſe hos nebulones ſuam fraudem architectari.

CUR, amabo, aut unde Eccleſiæ diſplicere Patres? Diſplicuiſſe enim quis non putet, cum videat eam ab annis amplius quingentis nullos appellare Patres? Quo autem decreto, quo id loco vel tempore vel auctore eſt conſtitutum? At meo certe iudicio habuit et habet Eccleſia omni ævo Patres: episcopos videlicet doctrina et ſanctitate conſpicuos. Mihi unus ex Patri-

bus

bus eſt S. Franciſcus Saleſius: unus ex ipsis eſt S. Carolus Borromæus: ſunt et alii ſane multi: nec alterius generis Patres habuit umquam Eccleſia.

O COECITATEM hominum ſingularem! Primis illis Eccleſiæ temporibus, quemlibet de Religione ſcriptorem, episcopum obſcuro cujuſque oppidi, preſbyterum, monachum, laicum, cenſent inter Patres: nullum pronunciant non cum reverentia ſuſcipiendum: Poſt ſæculum vero duodecimum, nullus deinceps Episcopus, Archiepiscopus, ne Papa quidem, ſi ſcribat aliquid, inter Patres habetur. Et non hæc amentia eſt! Cauſam agnoſco: Afflati illi ſcilicet divino ſpiritu fuere: non ſunt ita aut ſunt raro valde, qui poſt Bernardum vixere. At Auguſtinus ex Manichæo et flagitioſo juvene, Ambroſius ex Præſecto et laico, Chryſoſtomus ex cauſidico; omnes poſt converſionem repente docti et doctores; et (quod mirum magis) omnes ex æquo docti, omnes de iſdem rebus edocti, de iſdem hæreſibus et controverſiis,

F 2

ſcribunt

scribunt stilo sublimi, qui nunc intelligentia percipi non nisi ab eruditis ingeniosisque possit.

VI.

PRIMA ac potissima impio cœtui cura fuit sacram scripturam depravare: hæc enim impiam hypothesim funditus diruit: quare hanc habere sibi consentientem oportuit. Itaque primus illis ac præcipuus labor fuit scripturam sacram perdiscere, Concordantias texere, Commentarios cudere, textum corrumpere, ne unum quidem apicem intactum relinquere, qui suæ posset hypothesi officere: discedere longissime ab Editione Vulgata; et quoniam neque possent hanc adulterare, et eam sibi adversari incredibiliter intelligerent, fingere eam recentiorē esse, Græcos quos finxere codices longe vetustiores esse affirmare.

DE scriptura Vulgata dicimus, quod Pseudo-Augustinus de libris sacris, libro

LXXXIII. Quæst. quæst. 68. *Libros quos Catholica disciplina custodit, falsatos esse nequaquam existimamus. Quin immo, nec falsari posse contendimus. Nullus alicujus religionis vel superstitionis liber, ex quo venit in manus hominum illius sectæ, habitusque pro sacro est, potest adulterari; nisi ab illis, qui eandem formam religionis perditam velint; ne Alcoranum quidem. Sic neque Vulgata Editio, ex quo cœpit esse in usu fidelium: præterquam quod accedit huic conservandæ præcipua tutela Numinis. Itaque cohors impia, spe deposita corrumpendi libros sacros Latinos, qui omnium manibus tererentur, ad Græcos de novo cudendos, Hebraïcæque exemplaria, quæ pingerent eleganter, adulteranda, se converterunt. Latinos etiam corruerunt, sed quos abderent in Bibliothecis; quoniam nec eripi Vulgata vetus posset ex manibus totius populi Christiani ubique diffusi; nec quos ipsi libros corrupissent, in omnia distrahi oppida, in omnes diœceses et parochias Christianas. Ergo abdidere Hebraica*

ista Latinaque adulterata, et Græca a se conficta, in Bibliothecis; unde suis temporibus ea extraherent, veluti tela ex armamentariis, ad oppugnandam Catholicam fidem.

IN Græcis autem codicibus varias etiam finxere lectiones; ut idem in Latinis olim accidisse similiter suaderent; et in libris, quos in Bibliothecis reposuissent, exstare has discrepantes lectiones. Et nunc quidem licet adhuc cuilibet nebuloni ac mendaci fingere similes variantes lectiones, ut vocant. Certe si velim ego hodieque codicem Græcum fingere, et ex eo variantes lectiones mittere Oxoniam, ubi Novi Testamenti editio nova paratur, magna pompa verborum prædicabitur codex noster: inter ceteras lectiones nostra quoque locum habebit: et ab aliquibus primum, mox a pluribus magni fiet, in pretio erit. Cur autem Græci codices huic etiamnum patent injuriæ, a qua Vulgata Editio immunis est? Quoniam manibus omnium Vulgata tene-

4

tur: ac si codicem ego meum corrumpam, non continuo ad aliud ejusdem non dico civitatis, sed domûs etiam exemplar, nedum ad cetera Christiani orbis exemplaria, vulnus illud potest pervenire: Græci vero codices a folis doctis volvuntur; necdum eruti creduntur omnes e Bibliothecis.

AT non est data a Deo scriptura, ut in Bibliothecis recondideretur: nec scribebantur libri sacri ante exortum impiæ factionis ut ibi reponerentur; sed ut legerentur ab ementibus. Nec poterat propterea ullum ex illis exemplaribus adulterari, quin statim fraus deprehenderetur. Itaque factio improba hanc rationem adinvenit, qua minus accuratam nec satis certam posteris existimarent Editionem Vulgatam; quantumvis sit reipsa intacta et integra: si nimirum quos ipsa cudisset codices, et in Bibliothecarum forulis deposuisset, auctoritatem obtinerent tum ex vetustate, tum ex aliorum testimonio librorum. Sic enim fore sperabat, ut quantum fidei fumosis istis voluminibus concederetur,

deretur, ex quibus sua posterī emendanda exemplaria crederent, tantum detraheretur ubique simul ac semel Editioni Vulgatæ. At id solis persuasere hæreticis, sui que similibus, aut falsi nominis eruditis. Ausiores etiam fecere codices suos additis duobus Esdræ nomine libris, tertio nempe quartoque, præter alia. Sed repudiati sunt illi ab Ecclesia, quod eos ab initio non agnovisset, et abessent ii ab illis exemplaribus, quæ plebs omnis Christiana haberet.

Quod si in libris sacris Veteris et Novi Testamenti, qui sunt Græce scripti, manifesta corruptio, adulteratio, falsatio est; manifestum oportet esse susceptam eam falsationem esse ad Religionem labefactandam: nec in libris illis dumtaxat, sed in alijs omnibus, in quibus similia falsitatis indicia se offerunt. Nam si tantum ausi sunt illi in libris sacris, quanto id facilius potuere suppositis Augustini, Ambrosii, aliorumque sanctorum nomine voluminibus?

BENE-

BENEDICTINUS quidam objecit P. G. ipsum inducere Pyrrhonismum. Dictum amenter. Nam ita suspicari nemo homo potuit, nisi qui sic ratiocinaretur: Non est certior Vulgatæ Editionis incorruptio, quam sunt nostra Diplomata. Ergo qui de horum integritate vult dubitari, vult idem in dubium revocari vetustatem et incorruptionem Editionis Vulgatæ. Idem dici fane potuit, de scriptis quæ vulgo scripta Patrum censentur esse, ac de Diplomatribus. Amens sit autem vel impius, qui dixerit non esse Vulgatam Editionem certioris vetustatis, ob eam quam diximus causam, ob testimonium Ecclesiæ scilicet, tum Romanæ primum, tum per universum orbem diffusæ, quam ulla quæcumque scripta alia.

LIBRI sacri Novi Testamenti idcirco sunt sacri, ut diximus, quia sunt scripti ab Apostolis, quos ipse Christus Dominus voluit esse magistros orbis, vel scriptores rerum ab eo gestarum Apostolica auctoritate.

Quod

Quod si Deus non est nisi Recta Ratio, aut Lumen naturale, aut Veritas æternarum omnium veritatum (nam hæc eodem recidunt): nulla causa est, cur hi scriptores Rectam Rationem pervideant magis quam alii. Eam ob rem et Augustino, aliisque, quos Patres vocarunt, par auctoritas data est ab impia cohorte, ac sacris scriptoribus: neque tantam istis credi voluere auctoritatem accessisse, eo quod ad id delecti a Christo vel Apostolis fuere; sed ob consensum plurimarum Ecclesiarum, qui progressu temporis obtigit. Propterea primum quidem, quædam Apostolorum scripta, ut Pauli epistolam ad Hebræos, Joannis secundam et tertiam, Judæ et Jacobi singulas, et Apocalypsim, finxere fuisse diu revocatas in dubium. 2. Ipsorum nomine Apostolorum Evangelia et epistolas finxerunt, ut Petri, Andreæ, Pauli, aliorumque; quæ scirent repudianda semper esse: eo consilio, ut quæ habemus Apostolica scripta, non idcirco recepta in Ecclesia esse existimentur, quia Apostolica sunt; sed quia pluribus Ecclesiis

Ecclesiis tandem placuerunt. Sic voluere conciliare auctoritatem libro tertio et quarto Esdræ: sed non potuerunt contra vim veræ Traditionis. 3. denique: nondum sæculo duodecimo receptos fuisse in Canonem credi voluere libros Sapientiæ Salomonis, Ecclesiastici, Judith, Tobiae, et Machabæorum, teste Hugone Victorino, quamvis ii leguntur in Ecclesia.

IN ea hypothefi impia, ex qua consequitur, verbum Dei scriptum non esse nisi verbum Rationis universalis, necesse est explicari allegorice omnia præcepta Legis carimonialia et positiva; neque ea solum, sed et facta quæcumque historica: siquidem Ratio universalis dictare non potest, nisi præcepta universalis et moralia. Hinc necessitas oritur totam scripturam allegorizandi: id quod Catholici detestantur. Id vero ne mirum videretur, finxit improba factio præcepta Pythagoræ aliorumque nominibus, quæ non nisi litterali sensu intelligere velle perabsurdum foret. Unde colli-

ligi isti voluere fore absurdum, si Mosæica præcepta ad litteram solummodo intelligerentur. Eamdem ob causam fabulas etiam confinxere affines illis narrationibus verissimis, quas scriptura sacra continet; nempe ut utræque ex æquo pro symbolicis factis acciperentur, quæ et Natura ubique præstat ex æquo, et ubique ex æquo ad componendos docendosque mortales adhibet. Ita promissiones temporales veteris Testamenti exponere allegorice facile fuit. At in libris historicis ut petitiones bonorum temporalium et eorundem largitiones, et temporalium pœnarum immisiones a Deo allegorice exponerentur, fieri omnino non potuit. Idcirco nulli fere Commentarii sunt scripti in Tobiam, Judith, Esther, et Machabæos. Libri sunt, ut credi voluere, secundæ classis.

VII.

NUNC demum mihi manifestum est ante sæculum decimum quartum iniens, aut definens decimum tertium, non habuisse Græcos aut Biblia, nisi Latina; aut Liturgiam, nisi Latinam; uti nunc in Indiis, et America tota. Mihi manifestum est, inquam, Græca Biblia, cum eadem illa sint quæ apud nos sunt, non ante illud tempus eos illa habuisse, ne Psalterium quidem. Sunt enim ea incredibiliter corrupta, compositaque ad hypothese[m] impiam, quæ Deum esse aliquem verum negat. Eam ob rem Græci nondum habent Vetus Testamentum typis editum; quoniam nec habuere umquam textum unum communem ac certum, eo quod discrepant inter se plurimum codices manuscripti; necdum convenire inter eos potuit de uno certo feligendo contextu, ut vocant; sicuti de Novo inter eos convenit, sed ex anno tantum 1638.

ERROR de profectione Spiritus sancti ex solo Patre, a sola exortus est impia factione; nihil certius: siquidem Manentia in esse, quæ est in hypothese impia Spiritus sanctus, esse vel procedere (profectione utique metaphorica) non potest nisi ab Esse solo; qui cœtui impio Pater est: a Veritate Entis, qui Filius est, non habet esse; sed ab Esse tantum. Ergo schisma Græcorum non nisi ab impia factione cœpit. Ergo cum citissime sæculo decimoquarto ineunte, vel definiente decimo tertio. Ergo tunc quoque mutavit Græcia ritus sacramentorum, quos cum Romana Ecclesia prius communes habuerat; iis solum exceptis, quos adhuc in ipsa Apostolica Sedes agnoscit. Quæ sint ex his consuetudines, aliis in præsentis considerandum relinquimus.

SCRIPTA omnia Græca, sæculi decimi quarti et quinti, de Spiritus sancti profectione, ac proinde cetera, adeo sunt similia inter se, verbis ipsis atque sententiis (nam
alter

alter alterum plane describit, Bessarion Calecam, aliique alios) ut fieri omnino non possit, quin omnia fuerint uno tempore et in eadem officina conflata: hoc est, quin omnia trium istorum sæculorum, XIII. XIV. et XV. cusa sint decimo tertio exeunte, five ineunte decimo quarto sub aliis atque aliis, vel sub nullis nominibus; quæ deinde nomina adjecta sint, cum quibusdam additis temporum circumstantiis, ut viderentur esse opera trium istorum sæculorum.

MAGNO studio, labore, constantia, historiam in primis Byzantinam, librosque Græcos cudi et continuari usque ad tempora fere Leonis X. maxime oportuit: quoniam in eo tractu fuere Concilia collocanda, et hæreses, et Patriarchæ: quorum si quid simile fuisse diceretur in occidente, statim refellerentur auctores fabulæ constanti provinciarum super his rebus omnibus silentio. Idcirco necesse fuit nescisse diu occidentales, quid id oriente tot sæculis factum fuisset; ediscendum illud esse ex libris in oriente
cuis

cufis (ut credi voluere): et inde circa tempora captæ Constantinopoleos in occidentem universum sparsis. Hinc tot historiae Byzantinæ volumina sunt; hinc tot Græci Patres, historici, alique scriptores, tamen omnes in occidente ex impia officina exorti.

FICTA translatio Imperii in orientem fecit, ut et se Patriarcham et œcumenicum et parem summo Pontifici credat episcopus Constantinopolitanus, persuaseritque hanc amentiam toti propemodum orienti: et Turcarum Imperator (quod de Solimano referunt Annales sub initium sæculi decimi sexti) jactet se Constantini successorem esse, et ad se pertinere propterea utrumque Imperium, orientale et occidentale.

Cum quatuor in oriente Patriarchatus confingerentur, id sequebatur, ut quatuor deceret esse superiores ac potiores uno quinto, si solus iste aliquid teneret contra ceterorum quatuor censum ac ritum: exempli gratia,

gratia, si defenderet produci Spiritum sanctum a Patre et Filio, servanda azyma, aliaque similia.

QUÆRET aliquis quomodo et quando persuasum sit Græcis, ut mutarent ritum Romanum, et illum quem nunc habent assumerent. Id factum aîo videri sæculo decimo tertio exeunte, vel ineunte decimo quarto: captam occasionem esse ex odio Græcorum in Latinos; quibus tandem pulsas Constantinopolim paulo antea receperant. Id, inquam, tam fuit illis facile persuasum, quam persuasum fuit aut fuisse dicitur Papæ Gregorio XI. officium Præsentationis Beatæ Virginis Mariæ antiquissimum fuisse in oriente, in occidente vero aut incognitum aut oblitteratum: cum tamen et illud officium et approbatio Gregorii Pontificis, et epistolæ Caroli V. Regis Francorum super ea re, nusquam alibi exstent, quam in MS. Victorino, I. 12. fol. 2. Vide Spondanum ad annum 1372. num. ix. Nec receptum illud officium est